

Feodor Mihailovici Dostoievski

NOPTI ALBE

Din amintirile unui visător

A fost cumva al sortii har, Megieș al inimii gingașe

Să-ți fie el o clipă doar?

I. Turgheniev

ÎNTÂIA NOAPTE.

Era o noapte minunată, o noapte cum numai în tinerețe pot fi nopțile, iubite cititorule. Bolta înstelată era atât de luminoasă, încât, privind-o, te întrebai fără să vrei: cum e cu puțință oare, ca sub firmamentul acesta de vrajă să mai existe și oameni posomorâți ori cu toane? E foarte tinerească, desigur și această întrebare, iubite cititorule, deie Domnul ca ea să-ți însenineze cât mai des sufletul! Alunecând însă cu gândul la feluriți oameni îmbufnați și cu toane, mi-am amintit și de starea mea sufletească în tot cursul acelei zile. Un sentiment ciudat de înstrăinare puse pe nesimțite stăpânire pe mine, chiar din zori. Încercam senzația penibilă a omului însingurat care deodată se simte părăsit și uitat de toți. Oricine este în drept, firește, să mă întrebe: dar cine erau acești „toți”? De vreme ce, în cei opt ani de când locuiesc aici, la Petersburg, n-am reușit să leg aproape nici o cunoștință. Și ce rost ar avea, la ce mi-ar folosi de fapt asemenea cunoștințe, când, fără să fi cunoscut pe cineva direct, am ajuns să cunosc aproape tot Petersburgul! De aceea am și avut impresia că mă părăsesc toți, când orașul întreg s-a ridicat deodată cu tot calabalâcul, pornind într-un exod grăbit spre localitățile de vilegiatură din împrejurimile capitalei. Îngrozit la gândul că rămân singur, am hoinărit trei zile la rând pe străzi, pradă unei tristeți copleșitoare și fără a izbuti să-mi dau seama de ceea ce se petrece cu mine. Fie că mergeam pe Bulevardul Nevski, fie că străbăteam parcul sau rătăceam de-a lungul cheiului – nu mai întâlneam acum nici un chip cunoscut, niciunul din oamenii aceia cu care mă obișnuisem a da ochii în cutare loc, la cutare oră, ani de-a rândul. Ei nu mă cunoscuseră, desigur, dar eu îi cunoșteam... Îi cunoșteam de aproape, căci le studiasem atât de bine chipurile, încât am ajuns să le admir când sunt voioase și mă simt tare

abătut când le văd întunecate. Am ajuns chiar să leg un fel de prietenie cu un bătrânel, pe care, nu e zi de la Dumnezeu, să nu-l întâlnesc, la aceeași oră, pe Fontanka. Are o înfățișare atât de gravă și e atât de cufundat în gânduri! Tot timpul mormăie ceva pe sub nas, gesticulează cu mâna stângă, iar în dreapta ține un baston lung, noduros, cu măciulia aurită. Chiar și el m-a observat și manifestă față de mine o simpatie sinceră. Sunt convins că, dacă s-ar întâmpla să nu fiu la ora obișnuită și pe locul știut de pe Fontanka, l-ar cuprinde ipohondria. Iată de ce câteodată aproape că ne și salutăm, mai ales când amândoi suntem în bună dispoziție. Mai deunăzi, după ce nu ne văzusem două zile la rând, întâlnindu-ne a treia zi, printr-o pornire spontană, duserăm involuntar mâinile la pălărie; ne oprirăm totuși la timp, stăpânindu-ne gestul și trecurăm cu simpatie unul pe lângă celălalt. La fel de bine îmi sunt cunoscute și casele. Când trec pe stradă, fiecare parcă m-ar întâmpina cu aerul că vrea să-mi iasă în cale, mă privește cu toate ferestrele și doar că nu-mi spune: „Bună ziua! Cum vă mai simțiți? Cât despre mine, mulțumesc lui Dumnezeu, sunt bine sănătoasă, iar pe la începutul lunii am să mai capăt un etaj”; sau: „Cum o duceți cu sănătatea? Eu de mâine intru în reparație”; sau: „Eram cât pe aci să pier în flăcări și de-ai ști ce spaimă am tras” etc. Printre ele – vorbesc de case – am și prietene mai apropiate: una are de gând să urmeze un tratament în vara aceasta la un arhitect. Voi trece neapărat în fiecare zi pe acolo, ca nu cumva – ferească sfântul!

— S-o dea gata cu tratamentul lui. Sau, n-am să uit niciodată întâmplarea cu o căsuță foarte drăguță, de culoare roz-pal. Era o căsuță de zid, zveltă și cochetă și mă privea cu atâta prietenie, iar la vecinele ei grosolane și greoaie se uita atât de semeț, încât inima-mi tresaltă de bucurie ori de câte ori mi se întâmpla să trec pe lângă ea. Dar săptămâna trecută, având drum pe acea stradă și aruncându-mi privirea spre prietena mea, o auzii căinându-se amar: „Privește, mă vopsesc în galben!” Mizerabilii! Barbarii! Nu-i cruțaseră nici coloanele, nici cornișele. Prietena mea se îngălbenise ca un canar. De supărare, simții în gură gust de fiere și nici până acum nu mi-am găsit puteri destule ca să mai dau ochi cu sărmana mea prietenă, pe care o slujiseră în chipul cel mai stupid zugrăvind-o în Culoarea Imperiului ceresc.

Așadar, cititorule, cred că înțelegi cam în cel fel cunosc eu tot orașul Petersburg.

Spuneam mai adineauri că trei zile la rând m-a chinuit acea stranie neliniște, până când să-mi dau seama de pricinile ei. Hai să zicem pe stradă n-aveam cum să mă simt bine – (lipsește unul, nu mai apare altul, unde o fi cutare?) – dar nici acasă nu mă simțeam în apele mele. Două seri m-am perpelit ca pe jăratec, să aflu ce nu-mi vine la socoteală în ungherul meu? De ce acum mă simt atât de stingher acolo? Și cu o privire nedumerită cercetam pereții verzui, afumați, tavanul acoperit de păienjeniișul pe care Matriona îl ocrotea cu deosebit succes, întregul mobilier, fiecare scaun în parte, dacă nu cumva aici e buba? (Căci la mine în casă, chiar dacă un singur scaun nu stă pe locul unde-l știam ieri, îmi pierd îndată tot echilibrul sufletesc și nu mai sunt

în stare să-mi aflu locul.) Încearcă să mă uit îndelung și fix în lumina ferestrei – zadarnic... Nu-mi era câtuși de puțin mai ușor! La un moment dat, am chemat-o pe Matriona și am dojenit-o părintește pentru păienjeniș și pentru lipsa de curățenie din casă, dar femeia m-a privit foarte nedumerită și a plecat fără să spună un cuvânt, iar pânzele de păianjen au rămas până azi în același loc. În sfârșit, de abia în dimineața aceasta am izbutit să-mi dau seama de ceea ce se petrece cu mine. Asta-i, va să zică! Pur și simplu ei toți fug de mine; din cauza mea, deci, o șterg din oraș, se cărăbănesc la vile. Iertați-mi expresia aceasta vulgară, dar acum, drept să spun, chiar că nu-mi arde de finețuri stilistice... Nu-mi arde de loc, pentru că e cert că tot ce există în Petersburg fie că a plecat, fie că o să plece cât de curând în vilegiatură; pentru că în oricare domn onorabil, cu înfățișarea gravă, ce tocmește un birjar, sunt dispus să văd îndată un venerabil cap de familie, care, după obișnuitele-i îndeletniciri de serviciu, se grăbește, fără să-și ia bagaje cu el, să ajungă în sânul familiei sale instalată în vreo vilă; pentru că orice trecător părea acum să aibă o înfățișare cu totul aparte, vrând parcă să spună fiecărui nou întâlnit: „Noi, domnilor, nu suntem aici decât așa, în trecere, iar cel mult peste două ore suntem plecați în vilegiatură”. De se-ntâmplă să se deschidă o fereastră în geamul căreia mai întâi ciocăniseră niște degețele subțiri și albe ca neaua și să apară căpșorul unei fetițe drăgălașe, care strigă după vânzătorul de ghivece cu flori – nu-mi închipui altceva decât că florile nu se cumpără numai așa, ca o încântare de primăvară sau pentru primenirea aerului unui apartament sufocant de oraș, ci pentru că, peste foarte puțin timp, cu toții se vor muta la vilă, ducând cu ei acolo și florile. Mai mult decât atât, în statornica mea năzuință de a descoperi mereu noi particularități și indicii de un anumit gen, obținusem atâtea succese remarcabile, încât constatai cu satisfacție că ajunseseam să ghicesc fără greș, numai după înfățișarea pietonilor, în ce vilă locuiește fiecare. Locuitorii ostroavelor Kamennăi și Aptekarski, sau cei de pe șoseaua Peterhof se deosebeau prin distincția studiată a manierelor, prin eleganța hainelor de vară și prin luxoașele trăsură cu care veneau în oraș. Cei din Pargolovo și de mai departe „impuneau” de la prima vedere prin simțul măsurii și prin seriozitate; vizitatorul ostrovului Krestovski sărea în ochi prin voioșia lui pe care nimic nu o putea tulbura. Și, lucru curios, fie că mi se întâmpla să întâlnesc vreun convoi lung de căruțași, cu hățurile în mâini, pășind agale pe lângă căruțele încărcate vârf cu calabălâc (mese, scaune, divane turcești ori neturcești și felurite lucruri gospodărești trântite claie peste grămadă), deasupra cărora trona – uneori chiar în vârful grămezii de boarfe – câte o bucătăreasă sfrijită, păzitoare zeloasă a avutului boieresc; fie că urmăream îndelung cu privirea luntrile greu încărcate cu tot felul de obiecte casnice, lunecând agale pe Neva sau pe Fontanka, până către pârâul Ciornaia sau către ostroave – în imaginația mea, căruțele și luntrile se înzeceau, se însuteau și mi se părea de fiecare dată că totul s-a urnit din loc și a pornit la drum, mi se părea că totul începe să se mute, în caravane întregi, pe la vile; că Petersburgul e amenințat să ajungă un imens pustiu, așa încât, până la urmă, mi se făcea tare rușine, mă simțeam

jignit personal și începea să mă roadă tristețea, pentru că numai eu nu aveam unde și de ce să plec în vilegiatură. Aș fi fost gata să mă urc în oricare din aceste căruțe și să însoțesc bucuros orice domn cu înfățișare respectabilă, care ar fi tocmit o birjă; dar nimeni, absolut nimeni nu mă invita; ca și cum m-ar fi uitat cu toții, ca și cum aș fi fost într-adevăr un străin pentru ei!

Am rătăcit astfel mult, până când – potrivit obiceiului meu – am izbutit să uit cu desăvârșire unde mă aflu și m-am pomenit la marginea orașului. Recăpătându-mi deodată buna dispoziție, am trecut dincolo de barieră și am apucat pe drumul dintre lanuri și fânețe, simțind cum dispăre oboseala din mădularele-mi ostenite, cum înviorarea îmi umple ființa întregă și cum o povară apăsătoare mi se ridică de pe suflet. Toți trecătorii mă priveau cu simpatie și doar că nu mă salutau; toți păreau cuprinși de o rară mulțumire și toți, până la unul, fumau țigări de foi. Eu însumi mă simțeam copleșit de un inexplicabil sentiment de beatitudine, ceea ce nu mi se mai întâmplase niciodată. Ca și când m-aș fi pomenit deodată undeva în Italia – atât de puternic năvălea în sufletul meu natura, uimindu-mă, împrăștiind forțele inimii mele de orășean aproape bolnav, de om aproape sufocat între zidurile orașului.

O dată cu sosirea primăverii, natura Petersburgului devine nespus de înduioșătoare; cerul își deschide belșugurile de puteri și râvne, iar de jur împrejur totul dă în verde și se împodobește cu fermecătoare smalțuri de flori... Fără să vreau, natura îmi poartă atunci gândul, nu știu cum, la câte o față ofilită, plăpândă, dintre cele la care și tu, cititorule, privești uneori cu milă, alteori cu un fel de dragoste și compătimire, sau pur și simplu nici nu o iei în seamă, dar care se întâmplă pentru câte o clipă, deodată, ca într-o taină, să se facă nespus de frumoasă, încât tu însuți rămâi mut de încântare și, fără să vrei, te întrebi: ce putere a știut stârni atâta strălucire în acești ochi triști și îngândurați? Ce mister a putut aprinde bujorii aceștia în obraji palizi și slăbiți? Cine a putut să însuflețească gingașele trăsături ale chipului ei cu atâta pasiune? De ce tresaltă așa de tulburător acest piept? Ce anume și-a revărsat puterea, viața și frumusețea pe chipul sărmanei fete, silindu-l să strălucească cu un zâmbet atât de luminos, să se înviorzeze de atâta voie bună, de scânteietoare seninătate? Dacă vei privi împrejur, ca și când ai căuta pe cineva, vei înțelege... Dar clipa a trecut și e posibil ca mâine chiar să întâlnești din nou aceeași privire cunoscută, adâncită în reverii și absentă ca și mai înainte, aceeași față palidă, aceleași mișcări docile și timide, poate chiar regretul sau până și urmele mâhnirii și ale unei ucigătoare tristeți pentru rătăcirea de o clipă... Și câtă părere de rău în sufletul tău, că s-a stins atât de repede și fără de speranță frumusețea efemeră, atât de amăgitoare, dezvăluită atât de zadarnic și de fulgerător, irosindu-se apoi sub privirea ta uimită, încât nici s-o îndrăgești cu adevărat nu ai avut timp...

Și totuși, noaptea care a urmat a fost pentru mine mai bună decât ziua! Iată cum s-a întâmplat.

M-am înapoiat în oraș foarte târziu și poate că trecuse de ora zece când mă apropiasem de casă. Trebuia să trec pe cheiul canalului, unde la ora aceea nu întâlnești de obicei țipenie de om. Ce-i drept, locuiesc în partea cea mai periferică a orașului. Mergeam cântând, pentru că atunci când sunt fericit, numaidecât încep a fredona câte ceva, așa, pentru mine, ca oricare om fără prieteni și fără cunoscuți apropiați, care în momentele lui de bucurie n-are cui să-și deschidă sufletul și de aceea cântă. Deodată însă o întâmplare cu totul neașteptată m-a scos din făgașul obișnuit.

Rezemată de balustrada cheiului, sta undeva mai la o parte o femeie; se sprijinea de grilaj și ar fi părut că privește foarte atentă spre apa tulbure a canalului. Purta o pălărioară galbenă nostimă și o pelerină cochetă. „E o fată, nu o femeie, mi-am zis și trebuie să fie negreșit brunetă.” Pasămite, nu-mi auzise pașii, fiindcă nu s-a clintit când am trecut pe lângă ea, cu răsuflarea oprită și inima bătând să-mi spargă pieptul. „Ciudat! M-am gândit apoi. Desigur că e absorbită de cine știe ce complicație sufletească” și deodată m-am oprit ca înlemnit. Mi s-a părut că aud un suspin înăbușit. Da! Nu mă înșelam: fata plângea, plângea din ce în ce mai tare, până când izbucni în sughituri. Dumnezeu! Am simțit cum mi se strânge inima de durere. Și oricâtă sficiune am față de femei, în momentul acela am uitat de toate. M-am întors și am pornit spre ea, gata să-i strig: „Doamnă”, dar aducându-mi aminte că în toate romanele rusești care zugrăvesc așa-zisa „înalță societate” banalitatea aceasta e nelipsită, m-am oprit. Singurul lucru, de altfel, care m-a făcut să n-o rostesc. Dar în timp ce căutam un alt cuvânt, mai potrivit, fata își înfrânse durerea, mă privi și, recăpătându-și stăpânirea de sine, se strecură pe lângă mine cu ochii în pământ, de-a lungul cheiului. M-am luat numaidecât după ea, însă fata, dându-și seama de asta, părăsi cheiul, traversă strada și trecu pe trotuar. Nu m-am încumetat să traversez și eu. Îmi bătea inima în piept ca la o păsărică prinsă în laț. O împejurare îmi veni atunci în ajutor.

Pe trotuar, nu departe de necunoscuta mea, răsări pe neașteptate un domn vârstnic, în frac, dar cu un mers șovăitor. Mergea clătinat, proptindu-se din când în când cu grijă de perete. Fata însă mergea ca săgeata, grăbită și sfielnică, așa cum e umbletul mai tuturor fetelor care nu doresc să accepte a fi conduse noaptea acasă și, fără îndoială, domnul care se clătina pe picioare n-ar fi ajuns-o nici în ruptul capului, dacă destinul meu nu i-ar fi sugerat să recurgă la anumite artificii. Brusc, fără să scoată o vorbă, el se smulse din loc și alergă din răspuțeri ca s-o ajungă din urmă pe necunoscuta mea. Ea alerga ca vântul, dar domnul cel amețit de băutură se apropia tot mai mult de dânsa, iată că o și ajunse, fata țipă – și... Binecuvântează providența pentru admirabilul ceatlău noduros pe care de data aceea se întâmplase să-l am în mâna dreaptă. Cât ai clipi din ochi, m-am pomenit de partea cealaltă a străzii și până să apuce a-mi mai spune ceva, nepoftitul domn a și înțeles, despre ce este vorba și, luând în considerație „argumentul” convingător din mâna mea dreaptă, se dădu la o parte, tăcut; abia după ce ne-am depărtat, hăt! Începu să vocifereze,

adresându-mi o sumedenie de vorbe tari. Cuvintele lui însă abia dacă mai ajungeau până la noi.

— Dați-mi mâna, i-am spus necunoscutei mele și el nu va mai îndrăzni să se lege de noi.

Fără să scoată o vorbă, ea îmi întinse mâna încă tremurând de emoție și de spaimă. O, nepoftitul domn! Cum te binecuvântam în momentul acela! Am aruncat o privire fugară asupra ei: era foarte drăguță și brunetă – ghicisem; pe genele ei negre mai străluceau încă lacrimile stârnite de spaima prin care trecuse sau de amărăciunea de mai înainte, poate – greu de spus. Dar pe buze îi înflorea un zâmbet. Mă privi și ea pe sub gene, roșindu-se ușor și coborându-și apoi ochii în pământ.

— Ei, vezi? De ce m-ai alungat adineauri? Dacă aș fi fost lângă dumneata, nu s-ar fi întâmplat nimic...

— Dar nu te cunoașteam; credeam că și dumneata... la fel...

— Și nici acum nu mă cunoști?

— Ba da, am apucat să te cunosc puțin. Iată, de pildă, de ce tremuri?

— O, dumneata mi-ai ghicit firea chiar din prima clipă! Răspunsei eu, entuziasmat de faptul că fata pe care o țineam de mână era deșteaptă, ceea ce, pe lângă frumusețe, nu strică niciodată. Da, ai ghicit de la întâia privire cu cine ai de-a face. Așa este – n-am să ascund – cu femeile sunt un timid, sunt tulburat cel puțin tot atât de mult cât ai fost tulburată și dumneata cu câteva clipe mai înainte, când acest domn te-a speriat... Uite și acum mai sunt parcă înfricoșat. Mi se pare că e un vis, deși nici în vis nu mi se năzărise cândva că voi ajunge să stau de vorbă cu o femeie.

— Cum? Să fie adevărat ce-mi spui?

— Crede-mă și dacă mâna îmi tremură acum, așa cum bine ai observat, aceasta se datorește faptului că încă niciodată n-a cuprins-o o mânuță atât de mică și de încântătoare ca a dumitale. Nu mai știu de loc cum să mă port cu femeile; adică, de fapt, nici n-am știut vreodată, sunt un însingurat. Atâta tot. Nu știu nici măcar cum trebuie să le vorbesc. Iată, nici în momentul acesta nu știu cum să mă port mai bine. Poate că ți-am spus vreo nerozie? Da? Vorbește-mi deschis; te asigur că nu mă voi simți jignit.

— Dar n-ai spus nimic, nimic rău; dimpotrivă. Iar dacă îmi și ceri să fiu sinceră, aș putea să-ți spun că femeilor nu le displace o asemenea timiditate; și-n cazul că ai dori să știi mai mult, nici mie nu-mi displace și nu intenționez să te alung de lângă mine până nu ajung acasă.

— O, dar felul dumitale de a vorbi cu mine, începui eu, sufocându-mă de fericire, va face să-mi dispară îndată timiditatea și atunci... Adio toate armele mele...!

— Armele... Dumitale? Ce fel de arme, adică? Uite, asta începe să nu mai fie frumos.

— Iartă-mă, am greșit; mi-a scăpat fără să vreau această vorbă; dar cum îți închipui dumneata că în asemenea momente nu se naște dorința de...

— De a plăcea, nu-i așa?

— Ei da, întocmai; dar te implor, pentru numele lui Dumnezeu, fii puțin mai îndurătoare. Judecă și dumneata cu cine stai de vorbă. Căci, uite, am douăzeci și șase de ani și... N-am cunoscut niciodată pe nimeni, nici o fată. Cum aş putea, aşadar, conversa în cuvinte meșteșugite și absolut nimerite? Sunt convins că ai prefera ca între noi totul să fie deschis, sincer... Să vezi, eu nu știu să tac atunci când inima din mine vorbește... Dar, în sfârșit, asta n-are nici o importanță... Mă crezi? N-am cunoscut nici o femeie, niciodată! Niciuna! Deși visez, în fiecare zi visez că totuși voi întâlni cândva pe cineva... Ah, dacă ai ști de câte ori m-am îndrăgostit în felul acesta...!

— Cum așa? De cine?

— De nimeni, de un ideal... de făptura care mi se va arăta în vis. În visările mele, plăsmuiesc romane întregi. O, dar nu mă cunoști încă! Este adevărat – nici nu se putea altfel – că am întâlnit și eu în viață două-trei femei, dar ce fel de femei? Dintre cele obișnuite, gospodine, așa încât... Vei pufni în răs, poate, dacă îți voi spune că mă gândeam uneori să intru pur și simplu în vorbă cu vreo aristocrată întâlnită pe stradă, firește, când e neînsoțită; să încep să-i vorbesc, desigur, timid, respectuos, dar cu toată pasiunea; să-i spun că mă mistui de singurătate, că o rog să nu mă gonească din preajma ei, că nu știu cum să fac pentru a cunoaște o femeie, măcar una; s-o sugestionez că delicatețea de a nu respinge sfielnică rugămintea a unui om atât de nefericit ca mine intră chiar în obligațiile femeilor. Că, în sfârșit, tot ceea ce îi cer e să-mi spună doar câteva cuvinte, oricare ar fi ele, cu înțelegere și simpatie frățească, să nu mă alunge de la primul pas; că o implor să mă creadă pe cuvânt, să asculte ceea ce am să-i vorbesc, să râdă de mine dacă dorește, dar să-mi dea speranțe, să-mi spună câteva vorbe, doar câteva vorbe, iar apoi, chiar nici să nu ne mai întâlnim niciodată, dacă ține la asta!... Dar văd că râzi... De altfel, pentru asta și vorbesc...

— Te rog să nu te superi; râd pentru că văd că ești propriul dumitale dușman și că, dacă ai fi încercat, fie chiar și pe stradă, reușeai fără îndoială. În toate, cu cât alegi calea cea mai simplă, cu atât e mai bine... Nici o femeie cu bun-simț, în afară de cazul când e proastă sau tare supărată în acea clipă, nu te-ar îndepărta de lângă ea fără ofrandă celor două vorbe implorate cu atâta sfioasă căldură. Dar ce spun eu! Te-ar lua, desigur, drept un nebun. Judecasem după mine. De fapt, ce știu eu despre viață și despre felul de-a fi și de-a se comporta al oamenilor!

— O, îți mulțumesc, strigai eu, nici nu știi ce-ai făcut pentru mine în clipa asta!

— Bine, bine! Dar ajută-mă să pricep, după ce-ai putut Cunoaște că eu aş fi o astfel de femeie cu care... Mă rog, pe care dumneata ai considera-o demnă... de atenție și prietenie... Într-un cuvânt, nu una din acelea „obișnuite”, cum le numești dumneata. Ce te-a îndemnat să te apropii de mine? De ce ai făcut-o?

— De ce? Cum, de ce? Păi... Erai singură, domnul acela prea îndrăzneț, afară era noapte: vei fi de acord, cred, că era de datoria mea...

— Nu. Nu atunci, ci mai înainte, acolo, când încă nu trecusem de partea asta? Doar ai încercat să te apropii de mine!

— Pe partea cealaltă? Când încă... Drept să spun, nu știu cum să răspund; mi-e teamă... Știi, azi am fost fericit; mergeam, cântam; am ieșit afară din oraș; nu mi s-a mai întâmplat niciodată să am clipe atât de fericite. Dumneata... Mi s-a părut, dar poate că greșesc... Te rog să mă ierți că răscolesc... Mi s-a părut că plângeai și eu... Eu nu puteam să îndur asta... Mi se sfâșia inima. O, Doamne! Dar, văzându-te, nu-mi era îngăduit să fiu copleșit de mâhnire? Să fi săvârșit oare, într-adevăr, un păcat atât de mare, numai pentru că un sentiment frățesc de compătimire m-a îndemnat să vin lângă dumneata? Treci cu vederea că am spus compătimire... Ei! Da, într-un cuvânt, te-am jignit oare, lăsându-mă pradă dorinței de-a mă apropia de durerea dumitale?

— Gata... Ajunge, nu mai continua... Spuse fata, coborându-și privirea și strângându-mi mâna. Sunt singură vinovată că am deschis discuția; dar mă bucură, în ceea ce te privește, că n-ai fost pentru mine o decepție... Și acum, iată că am ajuns și acasă; trebuie s-o apuc pe ulicioara asta; de aici, mai am doi pași... Adio, îți mulțumesc...

— Dar, cum așa?! E posibil să?... Să nu ne mai vedem niciodată? E cu putință?

— Vezi, spuse fata cu un zâmbet, la început spuneai că te-ai fi mulțumit numai cu două vorbe, iar acum... De altfel, nu-ți mai spun nimic... Poate că ne vom mai întâlni...

— Măine voi veni aici, negreșit, am implorat-o eu. Iartă-mă, o! Iartă-mă că îți cer...

— Da, ești nerăbdător... Aproape că pretinzi...

— Ascultă-mă, rogu-te, ascultă-mă! Am întrerupt-o eu. Poate că îți voi spune iarăși ceva nelalocul lui, deși n-aș dori-o... Dar... Nu pot să nu vin mâine aici. Sunt un visător; trăiesc atât de puțin în realitate și atât de rar clipe ca aceasta de acum, încât nu pot să nu le repet în reveriile mele. Îți voi purta chipul în visările mele toată noaptea, o săptămână întreagă, tot anul! De aceea spun că voi veni mâine aici, negreșit, chiar în acest loc și la aceeași oră, fericit de a-mi reaminti măcar de cele ce-au fost azi. Locul acesta a și început să-mi fie drag. Mai am eu vreo două-trei locuri asemănătoare la Petersburg. O dată m-au podidit chiar lacrimile la această aducere-aminte, exact ca pe dumneata, adineauri... Ce știu eu, poate că și dumneata, cu zece minute în urmă, plângeai tot din pricina unei amintiri... Te rog să nu mi-o iei în nume de rău, dar m-am lăsat în voia gândurilor; poate că aici, în acest loc chiar, ai fost cândva foarte, foarte fericită...

— Bine, murmură fata, se prea poate să vin mâine aici, tot la ora zece. Văd că nu mai am cum să te împiedic... Uite ce este: mâine trebuie neapărat să fiu aici; să nu crezi însă cumva că îți fixezi astfel o întâlnire; nicidecum, să știi; trebuie să fiu aici pentru mine. Și, la urma urmei, de ce nu ți-aș spune-o deschis... N-o să se întâmple nimic dacă vii și dumneata; în primul rând, ca să

nu survină iarăși neplăceri de felul aceleia de astă-seară, dar să lăsăm toate astea la o parte... Pe scurt: aş dori, pur și simplu, să te văd... ca să-ți spun... Două vorbe... Numai că... Dar nu mă vei condamna auzindu-mă vorbind astfel? Te rog să nu-ți închipui cumva că dau întâlniri cu atâta ușurință... Nici acum n-aș fi admis-o, dacă... Dar asta rămâne un secret al meu! Cu o singură condiție, însă...

— Primesc! Spune, spune, te rog, pentru dumneata sunt gata să fac orice... Spune totul, am exclamat în culmea fericirii, poți conta pe mine: voi fi ascultător, respectuos... Mă cunoști doar...

— Tocmai de aceea, pentru că te cunosc, te și invit mâine, zise fata râzând. Te cunosc perfect. Dar, nu uita: vii numai cu o condiție (și să fim înțeleși – vei respecta întocmai rugămintea mea; după cum vezi, îți vorbesc deschis) să nu te îndrăgostești de mine... Pentru că așa ceva nu se poate, crede-mă. Să fim prieteni – da, cu cea mai mare bucurie, uite mâna mea... Dar să nu te îndrăgostești, te rog! Asta nu se poate!

— Ți-o jur! Strigai eu, strângându-i cu ardoare mânuța întinsă...

— Lasă jurămintele, știu că ești în stare să te aprinzi ca un explozibil. Nu-mi lua în nume de rău că îți vorbesc astfel. Dacă ai ști... Nici eu n-am pe nimeni cu care să pot schimba câteva cuvinte sau de la care să cer un sfat. Desigur, nu pe stradă îți cauți sfătuitoarii, dumneata însă ești o excepție. Te cunosc atât de bine, de parcă am fi prieteni de douăzeci de ani... Nu-i așa că n-o să mă trădezi...?

— Niciodată! Ai să te convingi... Nu știu însă dacă nu mor până mâine... de emoția așteptării.

— Încearcă să dormi mai adânc. Noapte bună! Și ține minte că eu am și dat dovadă de încredere în dumneata. Doar ai exclamat adineauri atât de frumos: „Să fi săvârșit oare, într-adevăr, un păcat atât de mare, numai pentru că un sentiment frățesc de compătimire m-a îndemnat să vin lângă dumneata?” Ai spus-o cu atâta sinceritate, încât mi-ai sugerat ideea că aş putea să mă destăinui dumitale...

— Pentru Dumnezeu, dar cum? În ce fel?

— Așadar, pe mâine! Să rămână deocamdată o taină. E și în avantajul dumitale oarecum; măcar de departe se va asemăna cu un roman. Poate că îți spun chiar mâine, deși tot pe atât e posibil și să nu-ți spun... Va trebui să mai stăm de vorbă, să ne cunoaștem și mai bine...

— O, în ce mă privește, o să-ți povestesc chiar mâine totul despre mine! Dar ce minune se petrece cu mine, Dumnezeule? Visez? Pe ce lume mă aflu? Te rog, te implor, mai spune-mi o dată: e chiar adevărat că nu ești nemulțumită, că, spre deosebire de cum ar fi făcut oricare alta, nu te-ai supărat pe mine și că nu m-ai îndepărtat de la bun început? Numai două clipe și m-ai făcut fericit pentru totdeauna. Da! Fericit! Cine știe, poate că m-ai împăcat cu mine însumi, că mi-ai spulberat îndoielile... Căci am uneori niște momente... Ei, bine, în sfârșit, mâine îți povestesc totul, vei cunoaște totul, totul.

— Bine, ne-am înțeles; așadar, începi dumneata...

— De abia aştept.

— La revedere!

— La revedere!

Ne despărţirăm. Transportat în lumea visurilor mele, am rătăcit prin oraş toată noaptea. Nu mă simţeam în stare să mă întorc în bârlogul meu. Şi am fost atât de fericit... Până a doua zi!

A DOUA NOAPTE

— Ei, iată că ai ajuns teafăr! Mă întâmpină ea surâzătoare, strângându-mi amândouă mâinile.

— Sunt aici de două ore. Nici nu-ţi închipui ce-a fost cu mine toată ziua!

— Ştiu, îmi închipui... Dar să ne întoarcem la ale noastre. Vrei să-ţi spun de ce am venit? Doar nu pentru a flecari amândoi, ca ieri. De-acum încolo trebuie să fim mai înţelepţi. Aseară m-am gândit mult la toate acestea.

— Dar în ce fel, în ce fel crezi că am putea fi mai înţelepţi? În ce mă priveşte, sunt gata să fac tot ce-mi spui; crede-mă, însă, că în viaţa mea nu m-am simţit mai înţelept ca acum.

— Adevărat? Mai întâi, te rog să nu-mi strângi așa de tare mâinile, în al doilea rând, îți mărturisesc sincer că toată ziua m-am gândit numai la dumneata.

— Și la ce concluzie ai ajuns?

— Am ajuns la concluzia că totul trebuie luat de la început, fiindcă, meditănd bine după despărțirea noastră de aseară, mi-am dat seama că nu te cunosc încă, ba nu te cunosc chiar de loc și că m-am purtat ieri ca un copil, ca o fetișcană fără minte, iar singura vinovată de tot ce a urmat este inima mea bună, cu alte cuvinte, mi-am făcut din asta și un titlu de merit, cum se întâmplă mai întotdeauna când începem a ne judeca pe noi înșine. Și, de aceea, ca să-mi îndrept oarecum greșeala, am hotărât să cunosc cât mai amănunțit totul despre dumneata. Și cum n-am de la cine culege amănunte, nu-mi rămâne decât să te rog să-mi istorisești singur, dar fără să-ți scape nimic, nimic. Ei, vorbește-mi, dar, ce fel de om ești? Începe mai repede, hai, spune-mi istoria vieții dumitale.

— Istoria vieții mele? Strigai eu speriat. Istoria vieții?... Dar cine ți-a spus că viața mea ar avea o istorie... Eu n-am nici o istorie...

— Atunci, cum ai putut să trăiești, dacă n-ai și dumneata o istorie a dumitale? Întrebă ea surâzând.

— Uite așa, absolut fără nici un fel de istorie! Am trăit, adică, așa, cum s-ar spune la noi, de unul singur, absolut singur – singur cuc – înțelegi cum vine asta, să trăiești singur?

— Cum așa, singur? Fără să vezi chip de om, absolut pe nimeni, niciodată?

— Ba da, de văzut, văd eu, cu toate acestea, sunt un însingurat.

— Cum? Dumneata nu stai de vorbă niciodată cu nimeni?

— Într-un anumit fel, cu nimeni, aş putea spune.

— Dar ce soi de făptură ești? Lămurește-mă, te rog! Dar ia stai, mi se pare că încep să înțeleg! Cred că ai, ca și mine, o bunică. A mea este oarbă și, de când mă știu, nu mă lasă să ies nicăieri, încât aproape că m-am dezobișnuit să vorbesc. Iar când cu vreo doi ani în urmă, am făcut o ștregărie, văzând că nu mă poate ține în frâu, m-a chemat lângă ea și mi-a prins cu un bold rochia de-a ei, așa că de atunci stăm astfel agățate una de alta zile întregi; bunica, deși oarbă, împletește la ciorap; iar eu, așezată lângă dânsa, ori cos ceva, ori îi citesc vreo carte cu glas tare; ți se va părea foarte ciudat, poate, dar uite! Așa îmi petrec viața de doi ani de zile, agățată de poala bunicii...

— O, Dumnezeu, ce nenorocire! Dar eu, eu n-am o astfel de bunică.

— Păi, dacă nu ai o bunică, atunci cum poți sta tot timpul acasă...?

— Va să zică, vrei cu tot dinadinsul să știi ce fel de om sunt eu?

— Exact! Asta vreau să știu!

— În sensul cel mai strict al cuvântului?

— În sensul cel mai strict al cuvântului!

— Fie, dacă-i așa! Poftim: eu sunt un tip.

— Tip, tip! Ce fel de tip? Strigă fata, izbucnind apoi într-un hohot de râs, de parcă un an întreg nu mai avusese prilejul să râdă. Știi că ai haz, mă amuzi grozav! Ia să ne așezăm pe banca asta. Pe aici nu prea umblă lumea și n-arc cine să ne audă, așa că nu mai sta pe gânduri și începe odată a-mi spune povestea vieții dumitale, pentru că n-ai să mă convingi niciodată că viața dumitale nu are o istorie; nu știu de ce vrei să mi-o tănuiești. În primul rând, ce-i aia tip?

— Tip? Tip înseamnă un ins original, un om cam... Ridicol! I-am răspuns izbucnind într-o explozie de hohote, molipsit de râsul ei copilăresc. O fire de o anumită structură... Spune-mi, știi ce este un visător?

— Un visător? Ei asta-i acum, cum să nu știu, când eu însămi sunt o visătoare. Uneori, stând lângă bunica, câte și mai câte nu-ți vin în minte, te și miri de unde! Și, pe nesimțite, te lași furată de gânduri, începi să visezi și plutești așa, pe aripile închipuirii, ca să ajungi uneori să te măriți cu un prinț chinez... Câteodată e și bine să visezi! Deși... Poate că greșesc, cine știe! Mai ales când ai și fără asta la ce să te gândești, adăugă fata, de astă dată cu un aer destul de grav.

— Admirabil! De vreme ce erai pe punctul de a te mărita cu un prinț chinez, sunt sigur că mă vei înțelege perfect. Așadar, încep... Dar ascultă: nici nu-ți cunosc încă numele, cum te cheamă?

— În sfârșit! Bine că ți-ai adus aminte!

— Dumnezeu! Nici prin gând nu mi-a trecut, mă simțeam bine și așa...

— Mă cheamă... Nastenka.

— Nastenka! Numai atât?

— Atât! Ți se pare puțin, om nesățios ce ești!

— Să mi se pară puțin? Dimpotrivă, mult, mult, foarte mult, Nastenka, suflet fermecător de bun ce ești, dacă de la început ești pentru mine doar Nastenka!

— Cred și eu! Așadar...

— Ascultă dar, Nastenka, ce poveste nostimă vreau să-ți spun.

M-am așezat lângă ea, am arborat un aer grav, de pedant și am început ca din carte:

— Există, Nastenka – poate n-ai știut până acum – există în Petersburg niște fundături destul de stranii. Pe-acolo parcă nu-și strecoară sulilele de aur același soare care se revarsă luminos peste toți oamenii orașului, ci-și împrăștie privirea un altfel de soare, un soare poruncit parcă anume pentru ungherele de care-ți vorbesc și învăluie totul într-o altfel de lumină, aparte. Prin ungherele astea, Nastenka dragă, mustește parcă o altă viață, cu totul diferită de cea care clocotește în jurul nostru, o viață cum ar putea fi numai undeva într-o țară neștiută, de peste mări și țări și nu la noi, nu în vremea noastră atât de cumpănită, mult prea serioasă și cumpănită. Ei bine, viața aceasta e un amestec de ceva pur fantastic, ceva înflăcărat și ideal, dar totodată (vai, Nastenka!) de ceva foarte-foarte prozaic, plat și banal, ca să nu spun de-a dreptul trivial.

— Uf, Doamne! Ce mai introducere! Îmi închipui ce-mi va fi dat să aud de aci încolo!

— Ai să auzi, dragă Nastenka, (cred că nu voi obosi niciodată să-ți spun Nastenka!) ai să afli că în acele unghere își duc existența niște oameni ciudați – visătorii. Visătorul – dacă e să găsim o definiție mai cuprinzătoare – nu este propriu-zis om, ci, cum să spun, un fel de ființă hibridă. În general, el se aciuiază undeva, într-un ungher izolat, de parcă s-ar ascunde acolo și de lumina zilei, iar o dată instalat astfel, e tot așa de nedezipit de bârlogul său ca și un melc, sau semănând cel puțin în această privință cu acel interesant soi de vietate care este și făptură și casă la un loc și care se numește broască țestoasă. De ce crezi că se complăce atât de mult între cei patru pereți, zugrăviți negreșit în verde, înnegriți de funingine, de fumul de țigară și din care răzbate o dezolantă tristețe? De ce oare acest individ ridicol, atunci când vine să-l viziteze careva dintre rarii lui cunoscuți (și să luăm aminte că, până la urmă, toți cunoscuții îl părăsesc), de ce huhurezul acesta își întâmpină musafirul cu atâta jenă, schimbând fețe-fețe, de ce se zăpăcește de parcă cu câteva clipe înainte între cei patru pereți ai lui ar fi făptuit vreo crimă, parcă ar fi fabricat bani falși, ori ar fi comis niscai versulețe, ca să le trimită la o revistă cu o scrisoare anonimă alături, o scrisoare în care să arate că – adevăratul autor fiind mort – el, ca prieten, a socotit de-a sa datorie sacră să încredințeze tiparului stihurile celui dispărut? De ce, spune-mi, dragă Nastenka, între cei doi oameni, gazda și vizitatorul, nu se poate înfiripa nici o conversație? De ce nici râsul și nici o vorbă de duh nu-și ia zborul de pe buzele prietenului picat pe neașteptate și nedumerit, căruia, în alte ocazii, nu-i displac nici râsul, nici vorbele cu haz ori discuțiile despre sexul frumos și despre felurite alte subiecte plăcute? De ce, oare, în fine, chiar și acest musafir, probabil o cunoștință recentă, care vine pentru prima oară în vizită – fiindcă a doua oară cu siguranță n-o să mai calce pe-acolo – de ce el însuși se fâstăcește în așa hal, își pierde șirul vorbelor și

câteodată înmărmurește – cu toate că altminteri este foarte spiritual (presupunând că nu este lipsit de asemenea însușiri), de ce i se întâmplă toate acestea numai privind la figura întoarsă pe dos a gazdei, care la rândul său, a reușit să se piardă cu totul, să se încurce cu desăvârșire, după atâtea eforturi uriașe și zadarnice de a sparge gheața și a încropi o conversație cât de cât mai atractivă, ori de a arăta, la rândul său, că nu e străin de bunele maniere ale lumii mondene, pălăvrăgind, bunăoară, despre farmecele sexului frumos, pentru ca măcar printr-un astfel de șiretlic să-i fie pe plac bietului om, nimerit din greșeală în vizită acolo unde nu îi era locul? De ce, la un moment dat, oaspetele pune brusc mâna pe pălărie și se retrage în mare grabă, prefăcându-se că și-a amintit chiar atunci de o chestiune foarte urgentă – cu totul imaginară, inventată pe loc ca pretext – își sloboade, cu chiu, cu vai mâna din stăruitoarea strânsoare a mâinilor gazdei, care, în felul acesta, caută să-și arate regretul, încearcă să remedieze iremediabilul, să recâștige ce a pierdut? De ce prietenul plecat atât de grăbit și atât de preocupat, depărtându-se de ușa închisă în urma lui, izbucnește deodată în hohote de râs, jurându-și în gând să nu mai calce niciodată pragul acestui om ciudat, deși bietul om ciudat nu-i în fond decât un tânăr foarte cumsecade; și, totodată, nu-și poate refuza nicicum imaginației un capriciu nevinovat: de a compara, măcar pe departe, mutra recentului său interlocutor cu înfățișarea unui pisoai nepricopsit, care după ce-a fost capturat mișelește de câțiva copii ștregari, smucit din mână în mână, izbit și tăvălit, se refugiază, speriat și zăpăcit de zarva din jurul său, sub un scaun, unde mult timp după aceea, cu toată liniștea din casă, simte nevoia să se zbârlească, să mârâie și să pufnească, spălându-și cu amândouă lăbuțele botișorul lovit, iar apoi să arunce priviri dușmănoase naturii, vieții și chiar bucății gustoase rămase de la prânzul stăpânilor, pe care o menajeră miloasă o păstrează pentru el?

— Ascultă-mă, întrerupse Nastenka, care mă ascultase până atunci cu ochii uimiți și gurița deschisă, te rog să mă crezi că nu pricep de loc de ce s-au întâmplat toate câte mi le-ai înșirat și nici nu știu de ce-mi propui avalanșa aceasta de întrebări pe cât de stranii, pe atât de hazlii; sunt însă convinsă că toate astea te privesc direct și ți s-au întâmplat chiar dumitale.

— Exact, am răspuns eu cu aerul cel mai serios din lume.

— Ei bine, dacă-i așa, te ascult mai departe, îmi spuse Nastenka, fiindcă țin foarte mult să știu cum se va sfârși povestea.

— Vrei să știi, Nastenka, ce făcea în ungherul său eroul nostru sau, mai bine zis, ce făceam eu, pentru că eroul întregii istorisiri sunt eu, propria și modesta mea persoană; vrei să știi, bineînțeles, din ce pricină m-a răscolit, de ce nu mi-am mai revenit o zi întreagă în fire, după neașteptata vizită a aceluia prieten? Te interesează apoi motivul pentru care am fost atât de surprins, de m-am făcut roșu ca racul, când mi s-a deschis ușa camerei? Dorești să afli, desigur, de ce anume n-am știut să primesc așa cum se cuvine un musafir și, sub povara obligațiilor mele de ospitalitate, să mă prăbușesc neputincios, acoperit de rușine?

— Ei da, da; firește că da! Răspunse Nastenka. Am însă o rugămintă: știi să povestești admirabil, dar nu s-ar putea totuși să folosești un limbaj mai puțin frumos, ca să nu pară că vorbești așa... ca din carte!

— Nastenka! Am rostit eu cu vocea gravă și severă, abia stăpânindu-mi râsul, dragă Nastenka, știu că povestesc frumos, dar altfel nu pot, iartă-mă. Acum, draga mea Nastenka, mă simt aidoma spiritului regelui Solomon, care a stat o mie de ani într-un ulcior, sub șapte peceti, dar de pe care, în sfârșit, s-au ridicat, una câte una, cele șapte peceti. Acum, scumpa mea Nastenka, când ne-am reîntâlnit după o despărțire atât de lungă – căci eu te cunosc de mult, fiindcă de mult căutam pe cineva și cel mai bun semn că tocmai pe dumneata te căutam e că ne-a fost sortit să ne întâlnim... În mintea mea s-au deschis o mie de supape și trebuie să mă revărs printr-un șuvoi de cuvinte, căci altfel mă înăbuș. Așadar, te rog să nu mă întrerupi, Nastenka, ci să mă ascuți cu răbdare, cuminte, căci altfel nu mai spun nimic.

— Nu, nu, nu! Asta în nici un caz! Te rog să continui. Nu mai scot nici o vorbă.

— Așadar, există o oră din zi, buna mea prietenă Nastenka, o oră care mă încântă cel mai mult. E ora la care, de obicei, se încheie aproape toate grijile mari, îndatoririle de serviciu și toate obligațiile zilei și când toți se grăbesc spre casele lor, pentru a lua prânzul și a se odihni, iar în drum spre casă scornesc tot felul de îndeletniciri vesele pentru seara ori noaptea care urmează, adică pentru restul timpului disponibil. La ora aceea și eroul nostru – pentru că, permite-mi, Nastenka, să povestesc la modul impersonal, întrucât m-aș simți tare stânjenit s-o fac la persoana întâi – la ora aceea și eroul nostru, ziceam, care și el, ca mulți alții, avea o ocupație, pășește în urma altora. Pe fața lui palidă, puțin obosită, rătăcesc licăririle unei desfătări ciudate. Privește emoționat vâlvoarea crepusculară care se stinge lent pe cerul rece al Petersburgului. Când spun privește, greșesc; cuvântul privește este prea puțin potrivit, mai curând aș zice contemplă, cu un aer puțin absent, cu expresia omului cam obosit sau ale cărui gânduri sunt atrase de altceva, mai interesant, care nu-i îngăduie decât în treacăt și aproape involuntar să cuprindă în disponibilitățile lui de timp lumea înconjurătoare. Este mulțumit de a fi scăpat până a doua zi de plictiseala treburilor cotidiene și se bucură ca un școlar scutit de a mai întârzia la pupitru, spre a se reîntoarce la jocurile dragi și ștrengăriile care îl așteaptă. Dacă l-ai privi cu oarecare discreție în acest moment, dragă Nastenka, ai observa numaidecât că firicelul său de bucurie strecurase prin nervii lui slabi și prin liniștea bolnăvicioasei sale fantezii ceva plăcut și înviorător. Iată-l preocupat de ceva... Crezi că se gândește la masa ce-l așteaptă? Sau cum își va petrece seara? La cine se uită oare? Nu cumva la domnul acela cu ținută impozantă care a salutat-o atât de ceremonios pe doamna din luxosul cupeu cu cai sprinteni, ce-a trecut adineauri pe lângă el? Nu, Nastenka, nu-i pasă lui acum de toate aceste nimicuri! Acum se simte bogat, pentru că își are viața lui cu totul aparte! E atât de bogat dintr-o dată, încât și ultima rază a asfințitului de soare nu în zadar i-a strălucit cu atâta

sprintenă veselie pe față, stârnind în inima lui înfierbântată un roi întreg de impresii. Abia dacă mai ia în seamă drumul, de-a lungul căruia altădată cele mai mărunte lucruri puteau să-l uimească. Acum, „zeița fanteziei” (dacă l-ai citit pe Jukovski, dragă Nastenka) a ținut, cu mâna-i capricioasă, urzeală de aur și a prins a-i desfășura prin fața ochilor horbote măiestrite dintr-o altfel de viață, cu totul bizară, ba poate – cine știe?

— L-a săltat cu miraculoasele-i puteri de pe acest splendid trotuar de granit, pe care merge spre casă, într-al șaptelea cer de cleștar. Încearcă să-l oprești, întrebându-l pe neașteptate: unde se află, pe ce străzi a trecut? Și nu-și va aminti nimic – nici pe unde a mers, nici unde se află acum, ci, roșindu-se de ciudă, va bâigui mai mult ca sigur ceva pentru salvarea aparențelor. Vei pricepe, prin urmare, de ce a tresărit atât de tare, încât doar că n-a țipat, privind cu sfială de jur împrejur, când o bătrânică foarte venerabilă l-a oprit politicoasă în mijlocul trotuarului, să-l întrebe de-o stradă pe care n-o mai nimerea. Încruntându-se supărat, el pornește apoi mai departe, fără să observe zâmbetele câte unui trecător întâlnit, care se oprește din drum uitându-se după el, ori pe fetița aceea care s-a ferit cu teamă dinaintea lui, făcându-i loc să treacă, ca imediat după aceea să izbucnească într-un râs zglobiu, uitându-se cu ochi mari de copil în ochii lui visători și urmărindu-i gesticulația. Și tot aceeași zeiță a fanteziei, din zborul ei sprintar, a adunat în același năvod vrăjtit și pe bătrânică și pe trecătorii curioși și pe fetița numai bucle și zâmbet și pe barcagiii care cinau în bărcile lor ce împânzesc Fontanka (să presupunem că tocmai pe acolo trece eroul nostru); i-a prins șăgalnic pe toți și totul în ghergheful ei, ca pe niște muște în păienjeniș – și, cu întreg tezaurul acesta, visătorul nostru a pătruns în vizuina sa tihnită, s-a așezat la masă, a prânzit și nu s-a trezit din reverie decât după ce îngândurata și veșnic posaca Matriona, care îl servea, strânsese totul de pe masă și-i întinsese pipa; abia atunci s-a trezit, dumerindu-se, mirat că luase masa, deși habar n-avea când și cum se întâmplase asta. De mult se strecurase în odaie întunericul; de mult sufletul lui vâslea pustiu și trist; o împărăție întreagă de închipuiri se năruia în jur, dispărea fără urmă, fără zgomot, ca un vis din care el însuși nu-și mai amintea nimic. Dar iată că o senzație vagă face să i se strângă și să-i palpitate ușor inima; ceva ispitor, ca o nouă dorință, îi răvășește și-i tulbură închipuirea, strângând acolo un roi întreg de fantome necunoscute încă. În odăița lui domnește liniștea, singurătatea și o lene dezmierdătoare îi încântă imaginația; ea se aprinde ușor, dă puțin câte puțin în clocot, întocmai ca apa din ceainicul bătrânei Matriona, care deretică nepăsătoare alături, în bucătărie, pregătindu-și, ca de obicei, cafeaua. Iată, pașii închipuirii taie încetul cu încetul drum prin neliniștile lui și cartea luată din raft, la întâmplare și fără scop, alunecă din mâinile visătorului nostru, mai înainte ca el să fi ajuns cu lectura măcar la a treia pagină. Și iarăși fantezia e avidă, căutătoare și iarăși în gândurile lui apare o lume nouă, cu o altă viață, încărcată de farmec, îi împresoară inima cu planuri din ce în ce mai strălucitoare. Un nou vis – o nouă fericire! O nouă doză de rafinată și voluptoasă otrăvă! Ce-i pasă lui de viața reală, de viața noastră!

După înșelătoarea sa părere, noi – eu și cu dumneata, Nastenka – trăim într-o molatecă lenevie, mult prea lent, cuprinși parcă de inerție! După credința sa, noi toți suntem atât de nemulțumiți de soarta noastră, încât ne este silă de viață! Și, într-adevăr, privește, privește realitatea din jurul nostru: totul pare la prima vedere rece, mohorât și atât de sumbru... „Sărmanii!” ne compătimizește în gând visătorul meu. Și nici nu e de mirare că-l încearcă asemenea gânduri. Pe câtă vreme, mută-ți ochii către aceste fantome vrăjite, care se adună cu atâtea drăgălășenii și capricii, de pretutindeni, puzderie sub fruntea lui, ca într-un tablou răpitor, plin de însuflețire, unde pe primul plan, primul personaj, desigur, este chiar el însuși, visătorul nostru, prețioasa-i persoană. Observă ce varietate de întâmplări, ce roi nesfârșit de visuri amețitoare! Mă vei întreba, poate, la ce visează? Dar ce rost ar avea o asemenea întrebare? Visează la toate... la menirea poetului necunoscut, încununat mai târziu de lauri; la prietenia cu Hoffmann, la noaptea sfântului Bartolomeu; la Diana Vemon, la rolul eroic al lui Ivan Vasilievici cel Groaznic în cucerirea banatului tătarăsc al Kazanului; la Clara Mowbray; la Eufia Dens; la Soborul prelaților care l-au judecat pe Jan Hus; la răscoala morților din Rohert (îți amintești muzica, are un iz de cimitir!); la Minna și Brenda; la lupta de la Berezina; la lectura aceluia poem din casa contesei V D; la Danton; Cleopatra e i suoi amanți, la căsuța din Kolomna; la un cămin al său, alături de o ființă dragă, care, într-o seară de iarnă, deschizând gurița și ochisorii, să-l asculte, așa cum mă ascuți dumneata acum pe mine, o! Îngerășul meu... Nu, Nastenka, ce-i pasă lui? Cufundat într-o mreajă de leneșe voluptăți, nu-i pasă de loc de acea viață după care noi tânjim atâta. O astfel de viață i se pare săracă, meschină, neprevăzând că-i poate veni și lui odată sorocul, ceasul nefast când – pentru o singură zi din această viață, jalnică și meschină – să-și dăruiască toți anii săi fantastici, ba chiar să-i dăruiască nu pentru vreo bucurie și nici pentru fericire, ci dintr-o istovitoare sfârșeală, în ceasul acela de tristețe, de regret și de nemărginită amărăciune, când nu va mai sta să aleagă. Dar atâta timp cât n-a sosit încă momentul acela cumplit, el nu dorește nimic, pentru că este mai presus de dorințe, pentru că mustește de toate primăverile, pentru că soarbe mereu din preaplinul propriei sale ființe, pentru că el însuși este meșterul-faur al vieții sale, pe care o creează singur, clipă cu clipă și mereu în alte forme, după vrerea inimii și bunul său plac. Și doar, atât de lesne, atât de firesc se înfiripă în el această lume de basm, o lume a fanteziei! Parcă nici n-ar fi vorba de niște năluciri! Și, zău, uneori este gata să creadă că viața aceasta de fantome nu-i o simplă surescitare a cine știe cărui simț înaripat, că nu-i doar un miraj, doar o biată amăgire a imaginației exaltate, ci că toate există aieveja, sunt reale, palpabile, vii! De ce atunci, spune-mi, Nastenka, de ce totuși atunci, în asemenea clipe, i se taie respirația? De ce dintr-o dată, ca prin farmec, ca printr-un tainic joc al hazardului, pulsul începe să-i bată mai repede, din ochii visătorului țâșnesc lacrimi, obrajii lui palizi, umeziți de plâns se aprind și toată ființa i se umple de o năvalnică bucurie? De ce oare nopți întregi de nesomn se scurg ca o clipă, scăldate într-o bucurie și o fericire de nesecat, iar când zorile

trandafirii își trimit primele raze, revărsându-se în odaia sumbră și învăluind-o cu draperii fantastice de lumină îndoielnică, cum se întâmplă la noi la Petersburg, visătorul nostru vlăguit, stors de puteri, se aruncă în pat și adoarme în voia spiritului său bolnav, zguduit de extaz, cu un fel de durere copleșitor de dulce în inimă. Da, Nastenka, te lași amăgit și tu, bănuind fără să vrei că sufletul îi e tulburat de o pasiune adevărată, reală, că în imaterialele, etericele lui visări există ceva viu, ceva palpabil! Și de fapt, ce amăgire! Căci iată, de pildă, în inima lui s-a revărsat, ca un năvalnic torent al fericirii, dragostea, cu dulcile ei chinuri... E de ajuns să-l privești, ca să nu mai ai nici o îndoială. Vei crede, oare, dragă Nastenka, privindu-l, că el n-a cunoscut-o niciodată pe iubita visurilor sale fantastice? Socoti oare cu puțință ca el să n-o fi văzut decât acolo, în ademenitoarele sale himere, ca o astfel de pasiune să fi avut întruchipare numai în vis? Oare nu este adevărat că ei au trecut braț la braț, de-a lungul atâtor ani ai primei lor tinereți, prin străzi și anotimpuri – singuri, în doi, nepăsători față de lumea întreagă și împletindu-și fiecare universul său propriu, propria sa viață cu viața celuiilalt? Și n-a fost oare ea aceea care, în ceasul târziu al despărțirii, stătea la pieptul lui, plângând cu hohote și tânguindu-se fără să mai știe nici de vijelia dezlănțuită sub catapetasma mohorâtă a cerului, nici de vântul care smulgea, ducând cu el, lacrimile de pe genele ei negre? Să fi fost oare toate acelea numai vis? Și parcul plin de melancolie, în paragină și părăsire, cu aleile năpădite de mușchi, adâncit în singurătate, mohorât, pe unde atât de des se plimbaseră împreună, speraseră și iubiseră atât de mult, „atât de mult și atât de duios”?! Să fi fost oare numai vis și acea stranie casă bătrânească, retrasă, în care a trăit ea singuratică, închisă în sine, atâta vreme, alături de un soț bătrân și ursuz, veșnic tăcut și veninos, care pe ei, îndrăgostiții – sfielnici ca niște copii, ascunzându-și cu teamă și tristețe iubirea unul față de celălalt – îi înspăimânta? Și cât de neprihănită, cât de pură le era dragostea, cât se frământau, de câtă spaimă le erau bătute inimile față de (se înțelege de la sine, Nastenka!), față de răutatea oamenilor. Și, Dumnezeuule, oare nu era ea ființa aceea pe care a întâlnit-o mai târziu, departe de țărmurile patriei, sub cer străin, un cer meridional, fierbinte, în acel minunat oraș etern, sub policandrele strălucitoare ale unui bal, când sunetele muzicii se revărsau prin palatul (era, negreșit, un palazzo!) incendiat de lumină, în balconul umbrit de mirt și trandafiri, unde dânsa – recunoscându-l – și-a scos cu atâta grabă masca, șoptindu-i: „Sunt liberă” și tremurând, sfâșiată de hohotele plânsului, i s-a aruncat în brațe și amândoi, cuprinși de extaz, îmbrățișându-se, au uitat într-o clipită și amărăciunile și despărțirea și chinurile și mohorâtă căsuță de odinioară și pe bătrânul ei soț și parcul cel posomorât din îndepărtata lor patrie și banca de pe care – cu o ultimă sărutare pătimașă – ea se smulsese altădată din brațele lui incremenite într-o desperată chemare?... O, cred, dragă Nastenka, că vei fi de acord și dumneata că e atât de firesc să te tulburi, să-ți pierzi cumpătul și să te roșești până-n vârful urechilor, ca un școlar care de abia și-a ascuns în fundul buzunarului un măr furat din grădina vecinului,

când se ivește deodată un vlăjgan oarecare, unul voinic, înalt, glumeț și flecar – ca prietenul nepoftit de aseară – care cască larg ușa și strigă așa, ca din senin: „Frățioare, am sosit în clipa asta din Pavlovsk!” Doamne, Doamne! Bătrânul conte și-a dat duhul și-ncepe o fericire de nedescris, iar aici, poftim, dumnealui a sosit din Pavlovsk!

După ce am rostit patetica mea perorație, am tăcut la fel de patetic. Nu uit nici azi că în momentul acela doream nespus, biruindu-mă pe mine însumi, să izbucnesc într-un hohot de râs, răsunător, pentru că simțeam cum undeva, în tainițele adânci ale sufletului, începea să mă ispitească acel diavol vrăjmaș, drăcușorul neastâmpărat al închipuirii, simțeam cum mi se pune un nod în gât, îmi tremură bărbia, iar ochii mi se umezesc din ce în ce mai mult... Mă așteptam că Nastenka, rotunjindu-și ochișorii ei cuminiți, după ce m-a ascultat, va izbucni într-o cascadă veselă de râsete copilărești și parcă-mi părea rău că am întins prea mult coarda, destăinuindu-i fără rost taina vieții care de mult îmi rodea inima, răscolind-o năprasnic; de aceea și vorbeam ca din carte, pentru că-mi pregătisem de mult propriul meu verdict, iar acum nu m-am putut reține să nu-l rostesc tare în auzul ei, să mă destăinuiesc fără a spera cel puțin că voi fi înțeles; spre mirarea mea, însă, fata nu spunea nimic, iar după un răstimp mi-a strâns încetișor mâna și, cu un fel de compătimire timidă, m-a întrebat:

— Să fie adevărat că toată viața ți-ai trăit-o așa cum mi-ai povestit?

— Toată viața, Nastenka, toată viața și mi se pare că așa o voi sfârși!

— Nu, asta nu se poate! Se neliniști ea. Așa ceva nu se va întâmpla!

Altminteri, ar însemna ca și eu să-mi petrec restul vieții prinsă de poala bunicii. O, dar știi că nu e de loc bine să trăiești așa?

— Știu, Nastenka, știu! Am exclamat, nemaiputându-mi reține simțămintele. Ba știu mai mult decât atât – că mi-am pierdut zadarnic cei mai frumoși ani ai mei! Acum știu asta și sufăr și mai dureros pentru că însuși Dumnezeu mi te-a scos în cale, îngerul meu bun, ca să mi-o spui și să mi-o dovedești. Acum, când stau lângă dumneata și-ți vorbesc, mă cuprinde și groaza la gândul viitorului, pentru că în viitor mă așteaptă din nou singurătatea, din nou aceeași viață mucegăită, inutilă. La ce-am să mai pot visa de azi înainte, după ce în realitate, lângă dumneata, am cunoscut clipe atât de fericite! Dumnezeu să te binecuvânteze, copilită scumpă, că nu m-ai alungat de la început și că acum pot spune că am trăit măcar două seri din viața mea așa cum mi le-am închipuit în vis!

— Ah, nu, nu! Strigă Nastenka și o podidiră lacrimile, nu se mai poate repeta ceea ce a fost până acum; nu ne vom despărți chiar așa! Ce vorbă-i asta: două seri!

— O, Nastenka, Nastenka! Dacă ai ști pentru câtă vreme m-ai împăcat cu mine însumi! Îți poți imagina că de aci încolo nu mă voi mai gândi cu atâta silă la mine, ca-n alte dați? Înțelegi că, de azi înainte, mi se pare posibil să nu mă mai tortureze ideea că am făcut din viața mea o crimă și un păcat, căci ce altceva este o astfel de viață decât o crimă și un păcat? Și să nu crezi că am

exagerat, pentru numele lui Dumnezeu, să nu-ți treacă prin minte așa ceva, Nastenka! Pentru că mă simt cuprins câteodată de o tristețe, de o melancolie atât de sfâșietoare!... Pentru că, în acele momente, încep să cred că niciodată nu voi mai fi în stare să trăiesc o viață adevărată, că am pierdut de mult orice măsură, orice senzație a concretului, că nu mai am simțul realității; pentru că, în sfârșit, m-am blestemat de atâtea ori eu însuși, pentru că, după nopțile mele fantastice, îmi revin la momentele de luciditate, care sunt ucigătoare. Auzi cum în jurul tău hăuie și se frământă în vârtejul vieții mulțimea uriașă de ființe vii; o auzi, o vezi; te uiți cum trăiesc oamenii, cum trăiesc aieva; vezi că viața pentru ei nu este oprită, nu se va spulbera ca visul tău, ca o nălucă oarecare, că viața lor se reinnoiește mereu, e mereu tânără și nici o singură oră de-a ei nu se aseamănă cu alta; în timp ce atât de tristă, atât de monotonă, monotonă până la banalitate, este sperioasa fantezie, sclava umbrei, a ideii, sclava primului nor care va acoperi soarele și va strânge dureros inima adevăratului petersburghez atât de îndrăgostit de soare – iar în durerile acelea, ce fantezie mai poți căuta? O simți cum obosește, cum într-o veșnică încordare această nesecată fantezie se mistuie; pentru că te maturizezi, îți depășești idealurile de până atunci, supraviețuindu-le; ele se prefac în pulbere și țândări, iar dacă tu n-ai o altă viață, atunci trebuie s-o reclădești pe cea dintâi din aceleași hârburi. Dar, pe de altă parte, sufletul cere și vrea mereu altceva! Și în zadar mai scurmă visătorul, ca în cenușă, în visurile lui vechi, căutând sub maldărele de scrum o cât de mică scânteioară, ca să ațâțe din nou focul la care să-și încălzească inima răcită și acolo, în adâncurile inimii, să învie iarăși tot ce-i fusese atât de drag mai înainte, tot ce înduioșa sufletul, înfierbânta sângele, smulgea lacrimi din ochi și amăgea, dar amăgea cu atâta plenitudine! Știi dumneata, oare, Nastenka, până unde am ajuns? Știi că mă aflu în situația de a sărbători aniversarea tuturor trăirilor mele imaginare, a ceea ce mi-a fost cândva atât de drag, dar n-a existat, de fapt, niciodată – pentru că aici e vorba de sărbătorirea acelorași reverii serbede și sterile, urzite din umbre și păreri – și sunt nevoit s-o fac, pentru că nu mai am nici măcar asemenea visări deșarte, iar pe cele de altădată n-am eu ce să le birui, să le extirp – pentru că și visurile pot fi biruite! Înțelegi oare că îmi mai place și acum să trec din când în când prin locurile pe unde cândva îmi închipuiam, în felul meu, că-s fericit; că simt o mare ispită să-mi urzesc viața de azi după amintirile trecutului, care niciodată nu se mai întoarce și că deseori, fără nici un rost, abătut și trist, hoinăresc pe străzile și prin fundăturile Petersburgului ca o umbră, fără nici un țel. Și-n definitiv, ce amintiri! Iată, de pildă, mă pomenesc amintindu-mi, că acum un an, cam tot pe timpul ăsta, tot la ora asta și tot pe acest trotuar, mă plimbam în sus și în jos, la fel de singuratic și de abătut ca acum! Și-ți răsare în gând că și pe atunci visarea aducea cu ea tristețe, că deși nici mai înainte sufletului nu-i era din cale-afară de bine, simți totuși că trăiai parcă mai ușor și mai liniștit, că lipseau gândurile negre care au pus stăpânire pe tine acum, nu erau aceste muștrări de conștiință, atât de chinuitoare, de tenebroase și care te urmăresc zi și noapte. Și te întrebi: unde au dispărut visurile? Și, clătinând din cap, îți

răspunzi altceva: vai, cum zboară anii! Și iar te întrebi: dar cu anii tăi ce-ai făcut? Unde ți-ai înmormântat vârsta cea mai frumoasă? Ai trăit, nu ai trăit? Ia seama, îți șoptești singur, observă cum peste lume se lasă frigul. Vor mai trece încă ani și ani și după ei va veni singurătatea cu chipul ursuz și schimonosit, apoi

— În cârji – se va ivi tremurătoarea bătrânețe și după acestea – amărăciunea, tristețea. Va păli puțin câte puțin lumea încântătoarelor tale fantasme, se vor ofili visurile tale și se vor scutura ca frunzele galbene de pe copaci... O, Nastenka! O... cât de copleșitoare e durerea de-a rămâne singur, singur-cuc, fără să ai ce regreta măcar... Pentru că tot ce-ai pierdut n-a însemnat nimic, nimic decât un zero stupid și gol, decât un vis!

— Destul, nu-mi mai răscoli sufletul! Mă rugă fata, ștergându-și o lacrimă prelinsă printre pleoape. De aci înainte vom fi mereu împreună! Orice s-ar întâmpla cu mine de azi încolo, nu ne vom despărți niciodată. Ascultă și ia aminte. Sunt o fată simplă, am învățat puțin, cu toate că bunica îmi luase profesor; dar deși sunt simplă, crede-mă, te înțeleg, înțeleg tot ce mi-ai povestit, pentru că și eu – când bunică-mi i-a cășunat să mă agațe cu un bold de poala ei – am trăit cam la fel. Desigur, n-aș fi fost în stare s-o spun în vorbe la fel de alese ca dumneata, că doar n-am cine știe ce carte, adăugă ea timid, cuprinsă încă de un anume respect față de patetica mea spovedanie, făcută în cuvinte meșteșugit însăilate, dar sunt foarte bucuroasă că mi-a fost dat să-mi deschizi sufletul fără ascunzișuri. Acuma te cunosc, te cunosc deplin. Și, știi ce? Vreau să-ți istorisesc și eu povestea mea, fără să-ți ascund nimic, fără nici o scăpare și după aceea îți voi cere un sfat. Ești tare ager la minte; nu-i așa că-mi vei da un sfat? Promite-mi!

— Ah, Nastenka, i-am răspuns, deși n-am fost niciodată sfătuitorul cuiva și cu atât mai puțin – un povățuitor iscusit, îmi dau seama că, dacă de azi înainte vom rămâne prieteni pentru totdeauna – ceea ce va fi, într-adevăr, ceva foarte înțelept – pe viitor, desigur, ne vom putea da unul altuia nenumărate sfaturi înțelepte. Așadar, încântătoarea mea Nastenka, spune-mi, de ce fel de povață ai nevoie? Dar deschis, direct, că sunt acum atât de vesel, atât de fericit, de curajos și de ager la minte, încât nu cred să-mi lipsească cuvintele.

— Nu, nu! M-a întrerupt Nastenka râzând. Sfatul de care am nevoie trebuie să fie nu numai un sfat ager, ci și cald, frățesc, așa cum mi l-ai fi dat dacă m-ai fi iubit de o viață întreagă.

— De acord, Nastenka, de acord! Am exclamat în culmea entuziasmului. Nici dacă te-aș fi iubit de douăzeci de ani, sentimentul meu n-ar fi fost mai puternic decât cel de-acum!

— Dă-mi mâna dumitale, mi-a cerut Nastenka.

— Iat-o! I-am răspuns, întinzându-i-o.

— Așadar, să începem povestea mea.

— Jumătate din viață mi-o și cunoști; adică, știi că am o bunică bătrână.

— Dacă și cealaltă jumătate este tot atât de scurtă..., am întrerupt-o eu râzând.

— Taci și ascultă. Să ne înțelegem însă chiar de la început asupra unui lucru: să nu mă întrerupi, căci altfel mă încurc. Așadar, stai cuminte și fii atent la ce-ți spun.

Am o bunică bătrână. M-a crescut de când eram micuță de tot, rămânând orfană: și mama și tata s-au prăpădit de foarte tineri. Cred că bunică-mea fusese destul de bogată mai înainte, deoarece și astăzi își mai amintește de zilele mai bune de odinioară. M-a învățat mai întâi să conversez franțuzește, după care mi-a angajat un profesor. Pe la cincisprezece ani împliniți (acum am șaptesprezece) am terminat-o cu învățătura. Cam tot pe atunci, izbutisem să fac și o poznă – ce anume însă nu-ți voi spune; ajunge doar să știi că greșeala mea n-a fost prea mare. Numai că bunica m-a și chemat într-o dimineață la ea și mi-a spus că, deoarece ea e oarbă și nu mă poate supraveghea, a hotărât să-mi prindă rochia de-a ei cu un bold, căutând să-mi bage bine în cap că, dacă n-am să mă fac mai cuminte, vom sta așa, agățate una de alta, toată viața. Așadar, la început n-am mai avut cum să mă desprind de ea; lucrează, citește, învață – lângă poala bunică-ți! O dată am încercat un șiretlic, convingând-o pe Fiokla să se așeze în locul meu. Fiokla e femeia noastră de serviciu, cam fudulă de ureche. Ea mi-a luat locul; bunica adormise în fotoliu, iar eu m-am repezit până la o prietenă care stătea prin apropiere. Dar și încercarea aceasta s-a sfârșit rău. Trezindu-se în lipsa mea și socotind că stau liniștită lângă ea, bunică-mea a întrebat ceva. Fiokla și-a dat seama că bunica întreabă ceva, dar de auzit, n-a auzit ce anume; s-a gândit ce s-a gândit ce are de făcut, apoi a desprins încetișor boldul și a rupt-o la fugă...

Aici Nastenka s-a oprit, cuprinsă de un răs molipsitor, la care m-am alăturat îndată și eu. Dar fata s-a oprit numaidecât.

— Ia, te rog, să nu faci haz de bunică-mea! Dacă eu râd, apoi râd de ridicolul situației... Cum să mă stăpânesc, dacă bunica-i așa cum este? Dar să știi că și țin la ea nițeluș. Ei, dar atunci am pățit-o... Am fost reîntronată la locul meu, și-acum poștește de mai fă o mișcare!

Așa-a, am uitat să-ți spun că bunica avea, mai bine zis are o casă proprie, adică o căsuță numai cu trei ferestre, toată din lemn și tot atât de bătrână ca și ea; iar sus, deasupra noastră, avem un mezanin! Și iată că se mută la mezanin un chiriaș nou...

— Va să zică ați avut și un chiriaș vechi? Am remarcat eu în treacăt.

— Am avut, firește, mi-a răspuns Nastenka, însă unul care știa să tacă, nu ca dumneata. De altfel, omul de abia mai vorbea. Era un bătrânel sfrijit, mut, chior, șchiop, așa încât, până la urmă, n-a mai putut trăi pe lume și a murit. Deci, după moartea lui, a trebuit să căutăm un nou chiriaș, că ne trebuiau bani: bruma de chirie ce o primeam dimpreună cu pensia bunicii alcătuiau aproape întregul nostru venit. Și noul chiriaș s-a brodit parcă într-adins să fie un tânăr care nu era de prin părțile acestea, ci aflat la Petersburg doar în trecere. Deoarece omul nu se tocmise, bunica l-a primit, iar apoi m-a întrebat: „Nastenka, mamă, ia spune-mi: e tânăr, e bătrân?” N-am voit s-o mint

și i-am răspuns: „Bunicuțo, nu se poate spune nici că-i prea tânăr, nici că-i bătrân”. „Ei, dar are o înfățișare plăcută?” mă mai iscodi ea.

Iarăși n-am vrut s-o mint: „Da, la înfățișare e plăcut!” O aud însă pe bunică-mea: „Vai! Ce năpastă, ce năpastă! Ți-o spun asta, nepoțico, pentru ca să nu te uiți prea mult după el. Ce timpuri, Doamne, ce timpuri! Închipuiește-ți, un om atât de prăpădit, încât vine să închirieze o chițimie ca asta și când colo – poftim!

— Cu înfățișare plăcută: eh, nu ca pe vremuri!”

Bunica era totdeauna cu gândul numai la cele de pe vremuri! Pe vremuri era și ea mai tânără, pe vremuri soarele era mai cald, pe vremuri frișca nu se înăcrea atât de repede, pe vremuri toate, toate erau altfel! Cum stăm tăcută, numai ce-mi dă prin gând: ce i-o fi venit bunicii să mă întrebe despre chiriaș dacă e frumos și dacă e tânăr ca să-mi bage în cap o anumită idee? Mi-a trecut, așa, prin minte, o clipă; apoi gândul s-a risipit fără urmă și iarăși am început să număr ochiurile și să împletesc la ciorap.

Și iată că într-o zi, de dimineață, a intrat la noi chiriașul, să vadă ce-i cu făgăduiala de a i se tapeta camera. Din vorbă în vorbă – bunica doar e foarte vorbăreață – îmi spune: „Du-te la mine în dormitor și adu-mi abacul, Nastenka, am de făcut niște socoteli”. Am sărit cât ai bate din palme și, nu știu de ce, m-am roșit toată; uitând de tot că eram agățată cu boldul de poala bunicii, în loc să mă fi desprins pe furiș, ca să nu observe chiriașul, smucit așa de tare, că am tras după mine fotoliul bunicii.

Iar după ce mi-am dat seama că omul înțelesese cum stau lucrurile, obrazii mi s-au aprins ca focul, am încremenit locului și, fără să mă mai pot stăpâni, am izbucnit în plâns. De ciudă și de rușine, îmi pierise orice gust de viață în acel moment. Bunica îmi strigă: „Ei hai, du-te! Ce mai aștepți?” Dar eu plângeam și mai tare. Văzând că mi-e rușine de el, chiriașul a salutat și s-a retras numaidecât.

Din clipa aceea, orice zgomot ce venea din antreu mă înfiora. „Vine chiriașul”, mă gândeam eu, și, pentru orice eventualitate, desprindeam încetișor boldul; numai că nu era el, n-a mai venit. Au trecut astfel două săptămâni, până când, într-o zi, ne trimite vorbă prin Fiokla că are multe cărți franțuzești, numai cărți bune, care pot fi citite și dacă n-ar vrea cumva bunica să i le citesc eu pentru a mai alunga urâtul? Bunica s-a învoit recunoscătoare, numai că întreba mereu dacă sunt morale cărțile, că dacă-s imorale, spunea bunica, ție, Nastenka, îți e cu desăvârșire oprit a le citi, căci de acolo poți deprinde cine știe ce năzbâtii.

— Dar ce năzbâtii să deprind, bunicuțo? Ce poate să scrie acolo?

— A! Mi-a spus, în unele se descrie cum anumiți tineri ademenesc fete binecrescute, cum, făgăduindu-le că se vor căsători cu ele, le răpesc din casa părintească, apoi le părăsesc – bieteze fete!... În voia sorții, iar ele se pierd în chipul cel mai jalnic. Eu, a adăugat bunica, am răsfoit multe asemenea volume, în care totul e descris atât de frumos, încât pierzi nopți întregi citindu-le pe

furiș... Așa că tu, Nastenka, bagă de seamă, să nu pui mâna pe așa ceva! Ce fel de cărți sunt acelea pe care ți le-a trimis?

— Numai romane de Walter Scott, bunicuțo.

— Romane de Walter Scott, fii atentă! Să nu cumva să-mi umble cu șiretlicuri... Ia uită-te, să nu-ți fi strecurat pe undeva vreun bilețel de dragoste!

— Nu, bunico, am domolit-o eu, nici pomeneală de vreun bilețel.

— Caută și sub scoarță; potlogarii ăștia le vără uneori sub scoarță...!

— Nu, bunico, nici sub scoarță nu e nimic.

— E bine, dacă-i așa!

Și astfel, am început să-l citesc pe Walter Scott; în mai puțin de o lună de zile, citisem aproape jumătate din cărți. Iar chiriașul ne trimitea mereu alte și alte volume; ni l-a trimis și pe Pușkin; acum mă obișnuisem într-atât cu cititul, că nu mă mai puteam lipsi de el și am încetat de a mai visa până și la măritișul cu prințul meu chinez.

Așa stăteau lucrurile, când o dată dau nas în nas cu chiriașul nostru pe scară. Din întâmplare. Mă trimisese bunica după ceva. S-a oprit, eu m-am înroșit, s-a înroșit și el; totuși, a zâmbit, m-a salutat, a întrebat de sănătatea bunicii și după aceea: „Ai citit cărțile pe care vi le-am trimis?” „Da.” „Ce ți-a plăcut mai mult?” Am răspuns: „Ivanhoe și scrierile lui Pușkin m-au încântat mai mult decât toate”. Și cu aceasta s-a încheiat prima noastră conversație.

Dar după o săptămână m-am nimerit iarăși în fața lui pe scară. Nu mă mai trimisese bunica, ci eu însămi ieșisem să caut ceva. Era ora trei, oră pe la care chiriașul se întorcea acasă. „Bună ziua!” îmi spuse. I-am răspuns: „Bună ziua!”

— Spune-mi, mă întrebă, nu te plictisești să stai tot timpul lângă bunica dumitale?

De cum mi-a pus întrebarea aceea, nu știu nici azi de ce, m-am aprins la față, m-am fâstâcit și o jenă teribilă m-a cuprins iarăși, poate unde și alții începuseră să mă întrebe despre acest lucru. Aș fi vrut să nu-i răspund, să-l las și să plec, dar n-am fost în stare s-o fac.

— Ascultă-mă, a continuat el, ești o fată tare bună, iartă-mă că îți vorbesc astfel, dar o fac, crede-mă, numai pentru că îți doresc binele mai mult decât bunica dumitale, cu mai multă chibzuință. Nu ai nici o prietenă pe la care să te duci din când în când s-o mai vizitezi?

I-am răspuns că n-am nici o prietenă; am avut una, pe Mașenka, dar a plecat și ea la Pskov.

— Ascultă, zice: n-ai vrea să mergi cu mine la teatru?

— La teatru? Dar ce-o să-i spun bunicuței?

— Ei! Fă-o așa... pe ascuns...

— Pe ascuns? Nici vorbă! Nu vreau s-o mint. La revedere!

— La revedere! S-a mulțumit el să spună, fără a mai adăuga nimic.

Numai că după prânz s-a și înființat la noi, a luat loc pe un scaun, a vorbit cu bunica îndelung, a tot întrebat-o dacă obișnuiește să facă vizite, dacă primește sau nu cunoscuți – și apoi deodată schimbă vorba:

— Pentru azi am luat o lojă la operă; se joacă Bărbierul din Sevilla; urma să merg cu câțiva prieteni de-ai mei, dar aceștia au renunțat și am rămas cu biletele, singur pentru o lojă întreagă.

— Bărbierul din Sevilla! A tresărit bunica. O fi oare tot acel bărbier care se juca pe vremuri?

— Desigur, spuse chiriașul, același bărbier. Și mi-a aruncat o privire pe furis. Am înțeles totul; m-am înroșit și inima a început să-mi palpite de emoția așteptării răspunsului bunicii.

— Cunosc bine opera aceasta, spuse bunica. Cum să n-o cunosc! Chiar eu am interpretat pe vremuri rolul Rosinei într-un spectacol jucat în familie...

— Minunat! În cazul acesta n-ați vrea să mergem diseară împreună? Întrebă el. Ar fi păcat să rămână locurile goale...

— Păi, dacă-i așa, o să mergem, încuviință bunica, de ce n-am merge? Mai ales că Nastenka mea n-a fost încă niciodată la teatru.

Dumnezeule, ce bucurie! Începurăm îndată pregătirile, ne-am îmbrăcat, ne-am mai aranjat... Și ne-am dus. Deși oarbă, bunică-mea era dornică să asculte muzică, dar – peste toate astea – să știi că „bătrânica are o inimă bună și cred că a vrut mai mult să folosească prilejul pentru a mă distra pe mine, căci, desigur, numai noi amândouă nu ne-am fi dus cât e veacul la operă. Impresia pe care mi-a produs-o Bărbierul din Sevilla nu ți-o mai spun; dar am observat că în toată seara aceea chiriașul nostru m-a urmărit cu o privire atât de caldă, a vorbit atât de frumos, încât nu mi-a trebuit mult ca să înțeleg că dimineața a vrut doar să mă pună la încercare, propunându-mi să merg singură cu el la teatru. Dar, gândește-te, ce bucurie pe mine! M-am culcat beată de mândrie. Eram așa de veselă! Inima-mi bătea cu un ciudat neastâmpăr, am avut și puțină febră, iar toată noaptea n-am visat decât Bărbierul din Sevilla.

Îmi închipuiam că, după seara aceea, el se va abate pe la noi tot mai des; dar n-a fost de loc așa. Aproape că nu l-am mai văzut. Iar dacă se întâmpla să treacă așa, o dată pe lună, atunci tot cu vreo invitație la teatru. În felul acesta, am mai fost în vreo două rânduri cu toții la spectacole. Și totuși un sentiment de nemulțumire se furișase în inima mea. Am înțeles că toate astea le făcea numai și numai pentru că îi era milă de mine, știindu-mă ținută prea sever de bunica, dar nimic, nimic mai mult. Și lucrurile tot continuând așa, s-a petrecut în mine o schimbare: nu-mi mai aflam locul, de citit, nu mai citeam, de lucrat – nu mai lucram, câteodată mă apuca râsul și-i făceam bunicii în ciudă, alteori – ca din senin – mă podideau lacrimile. Slăbeam pe zi ce trecea și nu rămăsese mult să mă îmbolnăvesc grav. Stagiunea de operă se încheiase și chiriașul a încetat să ne mai calce pragul. Când ne mai întâlneam însă tot pe aceeași scară, se înțelege, mă saluta tăcut și atât de grav, de parcă nici n-ar fi dorit să stea de vorbă cu mine, iar după ce el cobora scara și ajungea în pridvor, eu mai rămâneam la jumătatea treptelor, roșie ca o vișină, pentru că tot sângele îmi năvălea în obraz când mă întâlneam cu el.

Numaidecât vine și sfârșitul. Exact cu un an în urmă, prin luna mai, chiriașul de la mezanin a coborât la noi și i-a spus bunicii că și-a terminat treburile la Petersburg, așa că pleacă iarăși pentru un an la Moscova. La auzul vorbelor sale, prinse din zbor, am pălit și am căzut pe un scaun, străfulgerată. Bunica n-a băgat de seamă nimic, iar el, după ce ne-a adus la cunoștință că pleacă de la noi, și-a luat rămas bun și-a ieșit.

Ce să fac? M-am frământat și mi-am muncit creierul mult, și, până la urmă, mi-am luat inima în dinți. El urma să părăsească orașul a doua zi, așa că m-am hotărât ca seara, după ce bunica se va duce la culcare, să lămuresc totul. Zis și făcut. Mi-am adunat într-o legăturică rochiile, rufăria de care aveam nevoie și, cu bocceluța în mâini, mai mult moartă decât vie, m-am urcat la mezanin. Cred că mi-a trebuit o oră ca să ajung până la camera lui. Iar când am deschis în sfârșit ușa, el scoase un strigăt și rămase nemișcat, cu ochii la mine, crezând că sunt vreo arătare din alte lumi. Apoi s-a grăbit să-mi dea să beau apă, deoarece abia mă mai țineam pe picioare. Inima îmi zvâcnea cu atâta putere, că simțeam dureri până-n creștetul capului, iar judecata mi se tulburase. Revenindu-mi după un timp, mi-am așezat în primul rând bocceluța pe patul lui, mi-am făcut loc alături de ea, și, acoperindu-mi fața cu mâinile, am izbucnit în plâns; lacrimile îmi curgeau șiroaie. Se pare că din prima clipă el a înțeles tot, fiindcă stătea palid în fața mea și mă privea cu o tristețe care-mi sfâșia inima.

— Ascultă-mă, a început el, ascultă-mă, Nastenka și încearcă să înțelegi că e ceva care depășește puterile mele; sunt un om sărac, deocamdată nu am nimic, nici măcar un post ca lumea; cum ne-am putea descurca amândoi, dacă te-aș lua acum în căsătorie?

Ceasuri întregi ne-au prins vorbind, și, în culmea disperării, i-am spus până la urmă că nu mai pot trăi lângă bunica și că am s-o părăsesc, fiindcă nu vreau să stau toată viața agățată cu boldul de poala ei, așa că, indiferent dacă vrea sau nu, am să-l însoțesc la Moscova, deoarece nu mai pot fără el. Și rușinea și dragostea și mândria – toate vorbeau dintr-o dată în mine și aproape zgâlțâită de spasme, m-am prăbușit pe pat. Mi-era așa teama să nu mă alunge!

Omul a stat câtva timp fără a scoate un cuvânt, apoi s-a ridicat, s-a apropiat și m-a luat de mână.

— Buna și draga mea Nastenka! A început el printre lacrimi – plângea și el, ca și mine – ascultă-mă: Îți jur că dacă voi fi vreodată în măsură să mă căsătoresc, atunci negreșit la dumneata îmi voi căuta fericirea; fii incredințată că ești singura făptură care m-ar face astăzi fericit. Uite, plec la Moscova și voi sta acolo un an. Atât. Nici o zi mai mult. Sper să-mi pun la punct treburile. Dacă la reîntoarcerea mea vei mai ține la mine, îți jur că vom fi fericiți. Acum, însă, acum e imposibil, nu pot și n-am dreptul nici măcar să-ți promit ceva. Iar dacă visul acesta, repet, nici peste un an nu se va împlini, el va deveni totuși cândva cu siguranță o realitate; se înțelege, numai dacă dumneata n-o să preferi între timp pe altcineva în locul meu, căci a te împiedica prin vreun legământ oarecare n-o pot face și nici n-aș îndrăzni.

Iată ce mi-a spus el și a doua zi a plecat. Ne înțelesesem ca bunicii să nu-i pomenim nimic. Așa voia el. Și cu asta aproape că s-a terminat întreaga poveste a vieții mele. S-a scurs un an. Chiriașul s-a întors, sunt trei zile de când se află în oraș, și... Și...

— Și ce se întâmplă? Am întrebat, nerăbdător să aud sfârșitul.

— Și până acum n-a venit să dea ochii cu mine! Mi-a răspuns Nastenka, adunându-și parcă puterile. Nici un semn de viață...

S-a oprit, a tăcut puțin, și-a plecat căpșorul și, deodată, acoperindu-și fața cu mâinile, a izbucnit în plâns; mi se sfâșia inima de atâta potop de lacrimi.

Nu mă așteptasem, fără îndoială, nici pe departe la un asemenea deznodământ.

— Nastenka! Am strigat eu sfios, dar cu multă compasiune. Nastenka, pentru numele lui Dumnezeu, nu mai plânge! De unde poți să știi? Poate că nici nu-i aici încă...

— Ba da, ba da, e aici! Știu foarte bine, e aici. Ne-am înțeles încă de atunci, din seara aceea, în ajunul plecării lui: după ce ne spusese atâtea și atâtea, adică tot ce ți-am povestit și după ce ne înțeleseserăm cum o să fie, am ieșit amândoi să ne plimbăm aici, pe acest chei. Era poate ora zece; și am stat pe această bancă, eu nu mai plângeam, îmi făcea atâta plăcere să ascult ceea ce spunea el... M-a încredințat că, de cum va sosi la Petersburg, va veni pe la noi și dacă nu voi fi renunțat până atunci la dânsul, îi vom spune totul bunicii. Acum e la Petersburg, știu bine asta și încă n-a venit să mă vadă, încă nu!

Și se porni din nou pe plâns...

— Dumnezeule! Și să nu te pot ajuta cu nimic într-o astfel de nenorocire? Am izbucnit eu, ridicându-mă brusc de pe bancă, într-un gest de supremă deznădejde. Nastenka, nu s-ar putea să caut măcar eu să-l întâlnesc?

— Crezi că e posibil? Ridică ca capul cu speranța renăscută în ochi.

— Nu, sigur că nu! Retractai eu, dându-mi seama de situație. Dar putem face altceva: scrie-i o scrisoare.

— Nu, nici asta nu se poate! Mi-a răspuns hotărâtă. Dar cu privirea lăsată în jos, evitând să se uite la mine.

— Cum, nu se poate? De ce nu se poate? Am insistat eu. Știi însă, Nastenka, știi cum trebuie să fie scrisoarea, fiindcă există scrisori și scrisori... Ah! Am găsit, am găsit!... Ai încredere în mine, Nastenka, atâta îți cer: să te bizui pe mine. N-am să-ți dau un sfat rău. Totul se poate aranja. Că doar dumneata ai făcut atunci primul pas, de ce acum...

— Nu, nu, nu se poate! Ar reieși, totuși că... Mă țin scai de el...

— Ah, buna mea Nastenka! Am întrerupt-o eu, fără a-mi ascunde zâmbetul, nici vorbă de așa ceva! De vreme ce ți-a făgăduit, înseamnă că ai tot dreptul la o explicație. De altfel, se vede că e un om delicat și a făcut foarte bine ceea ce a făcut! M-am înfierbântat eu, sedus de logica propriilor mele deducții și argumente. Pentru că, în definitiv, nu trebuie să uităm felul cum a procedat el! În ce-l privește, a făcut un legământ: că dacă va fi să se căsătorească, apoi

nu se va căsători decât cu dumneata, lăsându-ți în schimb (în ceea ce te privește) deplină libertate de alegere sau de renunțare la el... De aceea, poți face fără nici o ezitare acest prim pas, ești în dreptul dumitale, ai față de dânsul privilegiul inițiativei, să zicem, dacă ai vrea, de pildă, să-l dezlegi de cuvântul dat...

— Dar dacă ar fi să-i scrii dumneata, cum i-ai scrie?

— Ce anume?

— Ei, scrisoarea aceea...

— I-aș fi scris așa: „Stimate domn...”

— Trebuie neapărat început așa, cu: stimate domn?

— Neapărat! Deși, în cazul acesta, eu cred că s-ar putea...

— Și... Și... Mai departe!

— Mai departe?

— Stimate domn!

Iertați-mă că”... Adică nu, nu e nevoie de nici un fel de scuze! Faptul în sine justifică totul, trebuie să te adresezi pur și simplu așa: „Îți scriu. Iartă-mi nerăbdarea; dar un an întreg m-a încântat speranța; sunt oare vinovată că nu pot suporta acum nici măcar o zi de îndoială? De când te-ai întors, poate că intențiile dumitale sunt altele. În cazul acesta, scrisoarea mea te va scuti de presupunerea că mă plâng sau că te-aș învinovăți. Nu-ți găsesc nici o vină că n-am nici o putere asupra inimii dumitale; poate că așa mi-a fost destinul!

Ai un suflet nobil. Și cred că nu vei zâmbi și nu te vei înciuda primind nerăbdătoarele mele rânduri. Nu uita că le scrie o biată fată, care nu are pe nimeni să-i dea o povață ori s-o îndrume și care niciodată n-a știut să-și stăpânească inima.

Dar te rog să mă ierți că am lăsat să mi se strecoare în suflet, chiar și pentru o clipă, asemenea bănuială. Dumneata n-ai fi capabil s-o jignești, nici măcar cu gândul, pe cea care te-a iubit atât și te mai iubește încă.”

— Da, da, e minunat! Întocmai cum mă gândisem și eu! A strigat Nastenka și ochii ei au început să strălucească de bucurie. Ah! Dumneata mi-ai limpezit îndoielile, parcă Dumnezeu însuși te-a trimis! Îți mulțumesc, îți mulțumesc mult!

— De ce? Pentru că m-a trimis Dumnezeu? Am întrebat-o, privind cu nesaț cum i se lumina chipul.

— Da, fie și pentru asta.

— Ah, Nastenka! Vezi, câteodată le mulțumim unora dintre oameni pentru că-și trăiesc zilele laolaltă cu noi. Eu binecuvântezez întâmplarea că te-am întâlnit, pentru că astfel întreaga viață îmi voi aduce aminte de dumneata!

— Ei, gata, gata, destul! Vreau să-ți mai destăinuiesc ceva: la despărțire, ne-am înțeles ca, de îndată ce se va întoarce, să-mi dea de știre printr-o scrisoare trimisă pe adresa unor cunoscuți ai mei, niște oameni tare cumsecade, buni și simpli, care habar n-au ce și cum; iar dacă n-o să-mi poată scrie, fiindcă într-o scrisoare nu totdeauna poți cuprinde totul, atunci să vină chiar în ziua sosirii la ora zece seara, aici, unde ne-am propus să ne întâlnim.

Despre sosirea lui am aflat, dar iată că au trecut trei zile și nici scrisoarea, nici el nu mai apar. Ca să plec dimineța de lângă bunica e cu neputință. De aceea, am să te rog pe dumneata să predai personal scrisoarea mea acelor oameni cumsecade de care ți-am vorbit. Ei o vor transmite, iar eventualul răspuns mi-l vei aduce la ora zece seara.

— Dar scrisoarea, scrisoarea? Mai întâi trebuie ticluită scrisoarea. Altfel, totul urmează să se amâne abia pentru poimâine.

— Scrisoarea... A răspuns Nastenka, cam încurcată, sigur... Dar...

N-a terminat însă fraza. Mai întâi și-a întors privirea în altă parte, s-a înroșit ca un trandafir și deodată am simțit că-mi strecoară în mână un plic închis, vezi bine, cu scrisoarea pregătită încă de mult. O amintire foarte familiară și nostimă, încântător de gingașă și grațioasă îmi flutură prin cap. Fără să vreau, m-am pomenit articulând:

— Ro-Ro-si-si-na.

— Rosina! Am intonat după aceea împreună și eram gata s-o cuprind în brațe de bucurie, iar ea se îmbujorase grozav și i se amestecau zâmbetele cu lacrimile, care, adunate în stropi tremurători pe genele ei negre, păreau niște mici perle.

— Ei, haide, ajunge! Destul! Te las cu bine acum, îmi spuse ea grăbită. Poftim scrisoarea, poftim și adresa unde trebuie dusă. La revedere, pe mâine!

Mi-a strâns cu putere amândouă mâinile, a dat energic din cap în semn de salut și a zbughit-o ca săgeata pe ulicioara ei. Am rămas locului, petrecând-o cu privirea.

„Pe mâine! Pe mâine!” îmi umbla prin minte, după ce făptura dragă s-a mistuit în întuneric.

A TREIA NOAPTE.

Astăzi a fost o zi tristă, ploioasă, fără o rază de lumină, așa cum are să fie și bătrânețea mea. Gânduri stranii mă asaltează, senzații atât de sumbre au poposit în mine, mintea mi-e năpădită de un noian de întrebări tulburi – și nu știu cum, parcă puterile și voința m-au părăsit, nimic nu mai mi-ajută să găsesc răspunsuri. Nu mie îmi este dat să le dezleg pe toate!

Astăzi nu ne vom vedea. Ieri, când ne luam rămas bun, norii începuseră să acopere cerul și cobora ceața. Am presupus că ziua următoare are să fie o zi urâtă; ea nu mi-a răspuns – ar fi fost poate ca și cum s-ar fi rostit împotriva ei însăși; căci pentru Nastenka ziua de azi nu-i de loc mohorâtă, e numai lumină, fărămă de nor nu umbrește fericirea așteptării sale. Abia într-un târziu a adăugat:

— Dacă o să plouă, nu ne vom vedea! N-am să pot veni.

Îmi închipuiam că nici nu va lua în seamă că plouă. Cu toate acestea, n-a venit.

Ieri a fost cea de-a treia întâlnire a noastră, a treia noapte albă... Cât de mult îl înfrumusețează pe om bucuria și fericirea! Cum clocotește întreaga-i ființă de iubire! Ai crede că de abia așteaptă inima să-și reverse preaplinul într-altă inimă și ai vrea să vezi în jurul tău numai voioșie, numai surâs. Cât de

molipsitoare e această bucurie! Ieri era atâta drăgălășenie în cuvintele ei, atâta bunătate revărsau privirile ei!... De câtă tandrețe mă înconjură, cum îmi dezmiarda și-mi încurajă inima cu gesturi duioase! O, câtă cochetărie naște fericirea! Iar eu... Eu am luat totul în serios; am crezut că Nastenka...

Dumnezeule, cum de mi-am putut închipui una ca asta? Cum am reușit să fiu atât de orb, când totul aparține altuia, când nimic nu era al meu? Când, în sfârșit, chiar și tandrețea, chiar și dezmierdarea ori iubirea ei... Iubirea ei față de mine – repet – n-a fost altceva decât o tresărire de veselie la gândul că se va întâlni cu celălalt, decât dorința de a împărtăși cuiva o părticică dintr-o fericire prea mare... Când s-a văzut că el nu venise, iar noi îl așteptam în zadar, n-am văzut-o oare încruntându-se, descurajată, n-o cuprinsese oare teama? Toate mișcărilor, toate cuvintele își pierduseră naturalețea, sprinteneala și cântecul plecaseră din ele. Și, ciudățenie, își înteti delicatetea gingașă față de mine, vrând parcă instinctiv să reverse asupra-mi ceea ce își dorea sieși, tot de ce ea însăși avea nevoie, dar de oare nu era sigură c-o să-i facă parte întâmplarea, neprevăzutul. Și atâta sficiune a cuprins-o pe Nastenka mea, păru atât de speriată, încât a deslușit, până la urmă, cât îmi vine mie de greu, cât o iubesc și i s-a făcut milă de sărmana mea dragoste. Adesea, când suntem nefericiți, simțim cu mai intensă durere nenorocirea altora; în loc să se disperseze și să se destrame, dimpotrivă, sentimentul crește și devine mai puternic, mai adânc, mai intens.

Îi ieșisem în întâmpinare cu inima plină de iubire și am așteptat nerăbdător întâlnirea. N-am prevăzut ce simțăminte îmi vor năpădi vijelios sufletul, că totul va lua o altă întorsătură și se va termina într-altfel. O vedeam strălucind de bucurie, era acolo, aștepta răspunsul. Răspunsul trebuia să fie el însuși: chiriașul! Urma să se arate, să vină în fugă la chemarea ei. Nastenka sosise cu o oră înaintea mea. Dintâi râdea fără noimă, neconținut, la fiecare cuvânt al meu. Vorbeam și simțeam cum verva toată îmi pălește și am amuțit, jenat.

— Știi de ce sunt atât de bucuroasă astăzi? De ce mă uit la dumneata cu atâta plăcere? De ce te iubesc atâta?

— De ce? Inima începuse să-mi palpite.

— Te iubesc mult pentru că nu te-ai îndrăgostit de mine. Căci, fără îndoială, un altul în locul dumitale ar fi început să miorlăie, să-mi facă ochi dulci, să ofteze, să sufere, într-un cuvânt – sa mă plictisească, făcându-mi curte, cu declarații și suspine, pe câtă vreme dumneata ești atât de drăguț!

Și, spunându-mi aceste cuvinte, mi-a strâns atât de tare mâna, că doar n-am țipat. A pufnit-o râsul.

— Doamne! Ce prieten minunat ești! Începu iar peste o clipă, acum însă pe un ton grav. Numai Dumnezeu mi te-a scos în cale! Ce m-aș fi făcut dacă nu erai acum aici, lângă mine? Și cu cât dezinteres m-ai ajutat! E ceva atât de frumos în dragostea pe care mi-o porți! Când am să mă mărit, vom fi cei mai buni prieteni; ce prieteni? Vom fi ca frații! Și am să te iubesc aproape tot atât de mult ca și pe el...

Am simțit în clipa aceea cum o tristețe apăsătoare îmi învăluie sufletul, deși de undeva, din adânc, dădu să răzbească și să prindă glas ceva ce ar fi vrut să fie probabil râsul.

— Mă tem că faci o criză, i-am spus. Ți-e frică de ceva... Crezi, poate, că el nu vine?

— Doamne ferește! S-a apărât ea. Dacă n-aș fi atât de fericită, poate că neîncrederea și muștrările dumitale m-ar fi făcut să plâng. Deși trebuie să-ți mărturisesc că mi-ai sugerat o idee care îmi va da serios de gândit și voi reflecta la asta ceva mai târziu. Deocamdată, vreau să-ți spun deschis că n-ai greșit în temerile exprimate adineauri. Într-adevăr, parcă nu-mi mai aparțin. E în mine un fel de așteptare și percep totul, nu știu cum, superficial, din zbor. Dar să lăsăm la o parte sentimentele, să nu mai vorbim de ele...

În momentul acela s-au auzit niște pași și un trecător s-a desprins din întuneric: venea spre noi. Tremuram amândoi, ea doar ca n-a strigat când l-a văzut. I-am lăsat mâna liberă și poate că am schițat un gest ca de retragere; ne înșelasem totuși: nu era el.

— De ce te-ai speriat? Și de ce ai dat drumul mâinii mele? Îmi reproșa ea, întinzându-mi-o din nou. Ei și? Îl vom întâmpina împreună. Vreau să vadă și el cum ne iubim!

— Cum ne iubim! Am bolborosit eu.

„O, Nastenka, Nastenka! Gândii eu, câte ai rostit tu prin acest cuvânt! De la o astfel de dragoste, Nastenka, în anumite împrejurări, ți se strânge inima de durere și sufletul îți atârână mai greu decât plumbul. Mâna ta e rece, a mea dogorește ca focul. Cât de orbită ești, Nastenka!... Și ce nesuferit poate deveni un om fericit în unele momente! Dar nu puteam să mă supăr pe tine.

În cele din urmă nu m-am putut stăpâni:

— Dacă ai ști, dragă Nastenka, ce-a fost cu mine toată ziua!

— Ei, ce anume? Hai, povestește-mi repede! De ce-ai tăcut până acum?

— În primul rând, Nastenka, după ce am îndeplinit toate comisiunile pe care mi le-ai dat, după ce-am predat scrisoarea, după ce-am fost la bunii dumitale prieteni... M-am întors acasă și m-am culcat.

— Numai atât? M-a întrerupt ea râzând.

— Da, aproape tot... I-am răspuns călcându-mi pe inimă, deoarece simțeam că ochii mi se împăienjesc de lacrimi nedorite. M-am trezit însă cu o oră înainte de întâlnirea noastră, ca și când n-aș fi dormit de loc. Nu știu ce-a fost cu mine. Veneam să-ți povestesc totul, de parcă timpul se oprise cu desăvârșire pentru mine și doar o singură senzație, doar un singur sentiment urma să rămână în mine din acel timp, pentru totdeauna, de parcă o singură clipă urma să dăinuie o veșnicie, de-ai fi zis că însuși cursul vieții se oprise pentru mine... M-am trezit cu senzația tulbure că o melodie dulce și răscolitoare, auzită cine știe unde și când, demult uitată, îmi reînvie în memorie. Era ca și cum melodia aceea ar fi vrut de când mă știu să evadeze din sufletul meu și numai acum...

— Of, Doamne, Dumnezeu! Izbucni Nastenka. Cum vine asta? Nu pricep nici un cuvânt.

— O, Nastenka! Doream... Să-ți împărtășesc cumva această impresie stranie..., începui cu glas jalnic în care mai licărea încă o speranță, deși foarte îndepărtată, e-adevărat.

— Te rog, nu trebuie, te rog mult! Stărui ea, uite că într-o clipă ștrengăriță a și înțeles despre ce este vorba.

Deodată deveni neobișnuit de vorbăreată, veselă și zglobie. Mă luă la braț râzând; voia să mă amuz și eu, iar fiecare cuvânt sfielnic rostit de mine trezea la ea o cascadă de hohote, prelungi, sonore. Când simți că sunt gata să mă supăr, a început să cocheteze.

— Dacă vrei să știi, începu ea, mi-e cam necaz pe dumneata că nu te-ai îndrăgostit de mine. Ce ți-e și cu firea pândalnică a omului, zău! Totuși, neînduplecatul meu domn, s-ar cuveni să-mi apreciezi sinceritatea! Îți spun tot, tot, orice prostie mi-ar trece prin cap.

— I-auzi! Am tresărit eu când sunetul grav, ritmic al orologiului a răsunat dintr-un turn îndepărtat al orașului. Se pare că e unsprezece.

Ea se opri brusc, încetă să mai radă și începu să numere bătăile.

— Da, unsprezece, murmură în sfârșit, dar cu glasul pierit, șovăielnic.

M-am căit îndată pentru intervenția aceasta brutală: o speriasem punând-o să numere bătăile orologiului și m-am blestemat în clipa aceea pentru pornirea mea de răutate. O tristețe adâncă m-a învăluit și aș fi dat orice ca să-mi ispășesc păcatul. Am început s-o consolez, să scornesc tot felul de motive care să justifice lipsa lui, să înșir argumente și presupuneri.

Era cum nu se poate mai ușor s-o minți în clipele acelea; de altfel, oricine, în asemenea clipe, este dispus să asculte orice vorbe de mângâiere și e bucuros la culme dacă poate să găsească fie și o umbră de justificare.

— De altfel, mi se pare chiar ridicolă pretenția noastră, mă tot înflăcăram eu admirând în același timp claritatea extraordinară și înlănțuirea logică a argumentărilor mele. Nici n-avea când să vină; dumneata, Nastenka, ai un fel de-a fi care m-a derutat până și pe mine, făcându-mă să pierd cu totul noțiunea timpului. Gândește-te numai: omul abia dacă a putut să primească scrisoarea până acum. Să presupunem totuși că nu poate veni din cine știe ce motiv; va răspunde tot prin scris, iar răspunsul lui va sosi abia mâine, cel mai devreme. Mâine, cu noaptea-n cap, mă duc să iau scrisoarea și numaidecât după aceea îți dau de știre; dar poți presupune, la urma urmei, alte o mie de eventualități: bunăoară, n-a fost acasă când a venit scrisoarea și poate că nici n-a citit-o până acum. Orice se poate întâmpla.

— Da, da! Încuviință Nastenka, nu m-am gândit la toate acestea. Desigur, orice se poate întâmpla, urmă ea, dar în tonul ei resemnat distingeai ca o disonanță supărătoare ecoul unui alt gând îndepărtat. Uite ce-am să te rog să faci, zise ea apoi: du-te mâine cât mai devreme acolo și, dacă primești vreun răspuns, dă-mi de știre. Știi unde locuiesc, nu-i așa? Și-mi repetă adresa ei. O vedeam acum atât de duioasă și atât de sfielnică față de mine... Ai fi zis că

ascultă foarte atentă tot ce-i spui, însă era numai o aparență; fiindcă la o întrebare de-a mea, în legătură cu cele ce-i vorbisem, a ezitat, s-a fâstâcit și a sfârșit prin a-și întoarce căpșorul în altă parte. Am privit-o în ochi: da, plângea.

— Ei, cum se poate? Cum se poate una ca asta? Ce copil ești! N-are nici o noimă. Gata! Te rog, liniștește-te.

S-a căznit să-mi surădă, se vedea că vrea să se liniștească, dar bărbia îi tremura și pieptul îi trăda un zbucium ascuns. A urmat un moment de tăcere, după care mi-a spus:

— Mă gândesc la dumneata, cât ești de bun... Aș fi de piatră dacă n-aș simți-o... Știi ce mi-a trecut prin gând? V-am asemuit pe amândoi. De ce nu este el – dumneata? De ce nu e la fel cu dumneata? El nu e atât de bun ca dumneata și totuși îl iubesc mai mult.

N-am răspuns nimic. Era limpede că așteptase să spun ceva.

— Desigur, n-ar fi de mirare ca eu să nu-l înțeleg încă pe deplin. Poate că nici nu-l prea cunosc. Dar știi, întotdeauna parcă m-am temut de el; era mereu atât de serios și atât de mândru! Îmi dau seama că nu era astfel decât în aparență și că avea în suflet, poate, mai multă duioșie decât mine, dar... Nu pot să uit cum m-a privit atunci când, îți amintești, am venit cu bocceluța la dânsul în odaie; și, cu toate acestea, îi port oarecum un respect prea deosebit; nu vrea să însemne asta că parcă n-am fi egali?

— Nu, Nastenka, nu, asta înseamnă doar că-l iubești mai mult decât orice pe lume, mult mai mult chiar decât pe dumneata însăși.

— Bine, să zicem că așa este, admise Nastenka naivă, dar uite la ce m-am gândit acum și nu e vorba anume de el, ci vorbesc așa, în general; toate acestea mă frământă de multă vreme. Spune-mi doar atât: de ce noi, noi toți, nu ne purtăm unii cu alții cum s-ar purta frații între ei? Oare de ce până și omul cel mai bun are parcă întotdeauna ceva de ascuns față de celălalt și tănuiește ceva, păstrând tăceri? De ce să nu spui dintr-o dată deschis, fără ocolișuri, tot ce ai pe suflet, dacă ești sigur că vorbele tale nu sunt aruncate în vânt și nu sunt spuse zadarnic? Dacă privești în jur, poftim! Fiecare pare mai aspru decât îi este adevărata lui fire, ca și când i-ar fi teamă să nu-și jignească sentimentele dacă și le-ar destăinui așa cum sunt ele cu adevărat...

— Ah, Nastenka! Ai pus degetul pe rană; ceea ce spui dumneata are o sumedenie de pricini, am întrerupt-o, înăbușind eu însumi în clipa aceea, mai mult decât oricând, propriile-mi sentimente.

— O, nu, nu! Mă opri ea, adânc tulburată. Uite, dumneata, de pildă, nu ești la fel ca alții! Drept să-ți spun, nu știu cum aș putea să-ți arăt tot ce simt, dar mi se pare... Da, chiar și acum, mi se pare că jertfești ceva pentru mine, a încheiat ea timid, privindu-mă pe furis. Te rog să mă ierți dacă îți vorbesc astfel. Sunt doar o biată fată simplă; am văzut încă prea puțin pe lumea asta și, drept să spun, câteodată nu pot rosti ceea ce gândesc. Nu găsesc cuvintele necesare. Îi tremura glasul, poate din pricina aceluși tănuit val de simțăminte care o încerca în momentul acela, deși se silea să-și acopere neliniștea cu un surâs palid. Am dorit numai să-ți spun, continuă ea cu o vădită efortare, că îți

sunt recunoscătoare, că toate acestea trăiesc și în mine... O, pentru cât mi-ai fost de sprijin, să-ți dea Dumnezeu fericire! Dar ceea ce mi-ai povestit atunci, despre acel așa-zis visător, nu este cătuși de puțin adevărat; adică vreau să spun că nu ți se potrivește de loc, că n-are nici o legătură chipul acela cu dumneata. Eu te văd altfel, te văd cu totul alt om, crede-mă, decât acela pe care mi l-ai descris. Și dacă vreodată vei iubi pe cineva, să-ți ajute Dumnezeu să fii fericit. Iar ființei aceleia nu-i urez nimic, pentru că sunt sigură că va fi fericită cu dumneata. O știu, sunt doar femeie și dacă îți vorbesc astfel, trebuie să mă crezi...

Nastenka a tăcut strângându-mi mâna cu putere.

Și nici eu n-am fost în stare să îngăim ceva, atât eram de tulburat.

A trecut așa un răstimp. Pe urmă, înălțându-și fruntea, a spus:

— Da, se vede că azi nu mai vine! E târziu...!

— Va veni mâine, am încredințat-o cu glasul cel mai convingător și ferm.

— Da, a adăugat ea înviorându-se, îmi dau seama acum că numai mâine va veni. Prin urmare, la revedere! Pe mâine! Dacă plouă, voi lipsi poate. Însă poimâine voi fi negreșit aici, orice s-ar întâmpla; să vii poimâine negreșit! Vreau să te văd! Am să-ți istorisesc tot.

Când ne-am luat rămas bun, mi-a întins mâna, m-a privit cu seninătate și mi-a șoptit:

— Doar de acum încolo, noi doi – nu-i așa? Rămânem pentru totdeauna împreună.

Ah, Nastenka, Nastenka! Dacă ai avea și tu de unde ști cât de singur mă simt eu acum!

Când am auzit orologiul bătând de nouă ori, nu-mi mai găseam locul în odăița mea; am început să mă îmbrac și am ieșit, cu toate că era o vreme posomorâtă. M-am pomenit acolo, pe banca noastră. Am pătruns apoi pe ulicioara lor, dar mi s-a făcut rușine de mine, m-am întors și nici măcar la ferestre nu m-am uitat, deși eram doar la doi pași de casa ei.

M-am înapoiat acasă atât de trist, cum n-am fost niciodată, niciodată! Ce vreme umedă și apăsătoare! Dacă era timp frumos, m-aș fi plimbat pe-acolo toată noaptea...

Așadar – pe mâine! Pe mâine! Mâine ea îmi va istorisi totul...

Dar scrisoarea n-a venit nici azi. De altminteri, era și firesc să fie așa. Ei s-au și întâlnit și acum sunt împreună...

A PATRA NOAPTE.

O! Doamne... Cum au fost să se sfârșească toate acestea? Cum au fost să se sfârșească!

Am venit la ora nouă! Ea era acolo. Am zărit-o încă de departe. Stătea ca și atunci, întâia oară, rezemată de parapetul cheiului și nici nu m-a auzit când m-am apropiat.

— Nastenka! Am strigat când am fost la câțiva pași, stăpânindu-mi cu greu tulburarea.

S-a întors repede spre mine:

— Hai! Spuse ea. Hai, mai iute!

Mă uitam nedumerit.

— Unde e scrisoarea? Mi-ai adus scrisoarea? M-a întrebat ea, apăsând cuvintele și rămânând cu mâna încleștată pe parapet.

— Nu, n-am nici o scrisoare, i-am răspuns în cele din urmă. Cum? El n-a fost încă pe la voi?

S-a făcut albă ca varul și s-a uitat lung la mine. Îi spulberasem ultima speranță.

— Să-l lăsăm în plata Domnului! Reuși ea să rostească în cele din urmă cu glasul sugrumat. Să-l lăsăm în plata Domnului, dacă a avut inima să mă lase...

Își pironise ochii în pământ, pe urmă voi să mă privească, dar nici măcar atât nu izbuti. Câteva clipe mai luptă să-și biruie tulburarea, apoi deodată se răsuci, se sprijini de balustrada cheiului și lacrimile îi țâșniră șiroaie.

— Nu trebuie să plângi, liniștește-te, am încercat s-o consolez, dar n-am mai avut putere să stărui; la urma urmei, ce i-aș fi putut spune?

— Nu mă consola! Mă imploră ea plângând. Nu-mi vorbi, te rog, despre el; nu-mi mai spune că va veni, că nu m-a părăsit cu atâta cruzime omul acesta fără inimă. Și pentru ce? Pentru ce a făcut-o? Ce a găsit de neiertat în scrisoarea mea, în acea nenorocită scrisoare?

Aici, hohote de plâns i-au curmat vorba; simțeam cum mi se sfâșie inima, privind-o.

— O, câtă neomenie și cruzime! Și nici un rând măcar, nici un singur rând nu mi-a trimis! Să-mi fi răspuns cel puțin că nu-i pasă de mine, că se leapădă de dragostea mea, că nu are nevoie de ea; dar așa... de trei zile și să nu vină din partea lui măcar un singur rând! Cât de ușor e pentru el să umilească, să azvârle în fața unei sărmăne fete fără apărare, a cărei vină e doar că l-a iubit, asemenea jignire... Cât am suferit în aceste trei zile! Doamne, Doamne! Când mi-aduc aminte cum am urcat la el prima oară singură și nechemată și m-am umilit în fața lui, și-am plâns cerșindu-i puțină dragoste... Iar pe urmă, pe urmă!... Ascultă-mă, mi se adresă ea din nou și ochisorii ei negri prinseră a străluci, e de neconceput! E cu neputință! Negreșit, lucrurile stau altfel. Sau dumneata, sau eu ne-am înșelat. Poate că nici n-a primit până acum scrisoarea? Poate că până la ora asta nu știe nimic? Cum e posibil, judecă singur și spune-mi și mie, pentru numele lui Dumnezeu! Lămurește-mă, fiindcă nu pot înțelege, cum e posibil să te porți așa de barbar și cu atâta brutalitate cum a făcut-o el cu mine! Să nu-mi scrie nici un cuvânt! Dar și față de cel mai umil om de pe lume se impune totuși o mai mare înțelegere. Dar dacă a ajuns ceva la urechile lui, i-o fi spus careva cine știe ce baliverne, m-o fi bârfit? Ce-ai spune de una ca asta? Mi se adresă ea aproape strigând.

— Eu zic, Nastenka, să mă duc chiar mâine la el, ca din partea dumitale.

— Așa.

— Și-i povestesc totul și aflu cum stau lucrurile.

— Și? Și...?

— Îi vei trimite prin mine o scrisoare. Să nu te împotrivești, Nastenka, să nu spui nu! Am să-l fac să se pătrundă de respect pentru gestul dumitale, o să afle totul exact și dacă...

— Nu, prietene, nu stărui zadarnic! Mă întrerupse ea hotărâtă. Nu mai are rost. Nici un cuvânt mai mult, nici un singur cuvânt, nici un rând de la mine. Ajunge! Nu-l cunosc, nu-l mai iubesc, trebuie să-l uit...

Dar nu-și mai isprăvi gândul.

— Liniștește-te, liniștește-te! Stai aici, Nastenka, spuneam eu așezând-o pe bancă.

— Dar n-am nimic, sunt foarte liniștită. Nu te frământa atâta pentru mine. Îmi trece. Nu sunt decât lacrimi, se vor usca... Crezi că îmi pun capăt zilelor, că mă înec...?

Inima-mi era plină de clocot. Am vrut să vorbesc, dar nu eram în stare să scot un cuvânt.

— Spune-mi, spune-mi (și din nou îmi luă mâna în mâna ei), nu-i așa că dumneata n-ai fi făcut la fel? N-ai fi părăsit-o pe cea care ar fi venit să-ți mărturisească singură dragostea ei și nu i-ai fi aruncat în față batjocura nesimțirii, pe seama unei inimi naive și slabe? Ai fi știut s-o cruți, ferind-o de suferința umilirii, nu-i așa? Te-ai fi gândit, desigur, că e singură pe lume, că n-a știut cum să se ferească de acest sentiment al dragostei față de dumneata, și, o dată căzută pradă lui, nu știe cum să-și apere dragostea, că, de fapt, nu are nici o vină, în sfârșit, că nu e vinovată... Că n-a făcut nimic... O, Doamne, Dumnezeule...!

— Nastenka! Am strigat, neizbutind să-mi înving tulburarea. Nastenka, nu mă chinui! Îmi sfâșii inima, Nastenka, nu pot să mai tac, orice s-ar întâmpla! E timpul să las să se reverse tot ce mi s-a adunat aici, în piept...

Și cu aceste vorbe am dat să mă ridic de pe bancă. Ea m-a reținut, luându-mă de mână și uitându-se mirată la mine.

— Ce-i cu dumneata? M-a întrebat într-un târziu.

— Ascultă-mă! I-am spus plin de hotărâre. Ascultă-mă, Nastenka! Ceea ce vei auzi acum nu-i decât o aberație, ceva irealizabil sau, dacă vrei, o plăsmuire de-a mea prostească. Știu bine că așa ceva nu se poate împlini niciodată, dar tăcerea mă sugrumă, trebuie să-mi descarc sufletul. În numele suferințelor dumitale de acum, te rog dinainte să mă ierți!

— Dar ce este, ce? Mă cercetă ea, încetând să mai suspine și ațintindu-mă cu ochisorii mirați, strălucind de o stranie curiozitate. Ce se întâmpla cu dumneata?

— Este irealizabil, dar te iubesc, Nastenka! Poftim: asta se întâmpla cu mine! Iar prin mărturisirea aceasta am spus totul! Am încheiat cu un gest scurt, dar hotărât. Abia de aci înainte vei vedea dacă mai poți vorbi cu mine așa cum ai făcut-o adineauri și dacă, în sfârșit, mai face să ascuți în continuare ceea ce aș mai avea de spus...

— Dar bine, bine, de ce atâta zbućium? Știam doar de mult că mă iubești, dar mi se părea că mă iubești doar așa... Pur și simplu, într-un fel cu totul obișnuit... O, Doamne, Doamne!

— Da, Nastenka dragă, dintâi începuse oarecum simplu, dar pe urmă... pe urmă... Uite, acum sunt la fel cum erai dumneata când, cu o bocceluță în mână, ai urcat atunci în camera lui. Ba chiar mult mai rău, Nastenka, pentru că atunci el nu iubea pe nimeni, pe câtă vreme dumneata iubești pe altcineva.

— Pentru ce-mi spui asta? La urma urmei, nu te înțeleg de loc. Bine, dar ce rost au toate acestea, adică nu ce rost au, ci pentru ce dumneata... Așa... Cum așa, deodată... Dumnezeule! Spun prostii! Doar, dumneata...

Și Nastenka s-a încurcat de-a binelea. Obrajii îi ardeau, privirea i-a alunecat în jos.

— Ce să fac, Nastenka, ce pot să fac? Sunt vinovat, am abuzat de... Adică mint, nu-mi apasă cugetul nici o vinovăție. O simt, aud ce-mi șoptește inima și inima îmi șoptește că am dreptate, pentru că n-aș putea să te jignesc cu nimic, n-aș putea să-ți fac nici un rău. Ți-am fost prieten. Ți sunt și acum. N-am trădat prin nimic prietenia noastră. Numai că, iată, mă podidesc lacrimile, Nastenka. Lasă-mi-le, nu stânjenesc pe nimeni, lasă-le să curgă, Nastenka. Se vor usca...

— Dar stai odată, stai jos! Încercă ea să mă convingă să mă așez pe bancă. O, Doamne, Dumnezeule!

— Nu, Nastenka, nu mai stau; acum nu mai pot rămâne aici; și nici dumneata nu trebuie să mă mai revezi. Câteva cuvinte numai și după aceea plec. Atâta vreau să-ți spun: n-ai fi aflat niciodată că te iubesc. Înurmântam cât mai adânc taina aceasta și n-ar fi aflat-o nimeni, niciodată. Nu te-aș mai fi torturat acum cu egoismul meu. Nu! Dar acum n-am mai putut îndura, chiar dumneata ai adus vorba despre aceasta – ești singura vinovată; vina o porți dumneata, eu n-am ce să-mi reproșez. Și n-ai dreptul să mă alungi de lângă dumneata...

— Dar, nici gând, nici gând să te alung, ce ți-a venit? Îngăimă Nastenka, încercând, sărmana, să-și ascundă pe cât putea profunda ei tulburare.

— Nu mă alungi, nu? Și eu care am vrut să mă îndepărtez singur, să fug... Și am să plec, bineînțeles. Am să plec, dar nu mai înainte de a-ți fi destăinuit totul; pentru că adineauri, când dumneata vorbeai, stăteam ca pe jăratec, iar când ai izbucnit în plâns, când te-am văzut căinându-te din pricină (o spun și asta, Nastenka) că ai fost respinsă, că iubirea dumitale a fost nesocotită – o! Atunci mi-am simțit inima plină de atâta dragoste pentru dumneata, Nastenka! Atâta dragoste! Și m-a cuprins o adâncă amărăciune că nu-ți pot fi de nici un sprijin cu dragostea mea! Biata mea inimă prea plină n-a mai rezistat, a rupt zăgazurile stăpânirii. de sine, ale cumințeniei – și am vorbit. Trebuia să vorbesc, Nastenka...!

— Da, da! Vorbește-mi. Simt nevoia să te aud vorbind așa! Zise Nastenka, înfiorată de un imbold lăuntric. O să-ți pară ciudat poate că ți-o cer, dar... Te rog, continuă! Mai târziu o să-ți explic totul mai pe-ndelete.

— Ți este milă de mine, Nastenka; de ce să ne ascundem după degete? Ți s-a făcut milă de mine, scumpa mea prietenă! Dar ce-ai pierdut o dată, pierdut rămâne. Cuvântul rostit nu-l mai poți întoarce. Nu-i așa oare? Acum știi totul. Aici a fost punctul de plecare, pricepi? Perfect! Acum totul e în ordine. Un singur lucru aș mai vrea să-ți spun. Privindu-ți fața înlăcrimată, reflectam în sinea mea (o, lasă-mă să spun și asta!) îmi spuneam (știu că acest lucru e cu neputință, Nastenka), îmi spuneam că, poate... Cumva, printr-un miracol, fără să-ți dai seama, vei fi încetat să-l mai iubești. În clipele acelea, Nastenka – pentru că bănuiala asta m-a ros și ieri și alaltăieri – eram în stare să fac orice, numai să mă îndrăgești și dumneata; mai ales de când te-am auzit că nu lipsea decât puțin ca să mă iubești. Și, mai departe? E aproape tot ce am vrut să-ți spun; îmi rămâne să mai adaug (dar asta doar pentru mine): ce-ar fi fost dacă dumneata m-ai fi îndrăgit cu adevărat și încolo – nimic, atâta tot! Mai ascultă, dar și asta, buna mea prietenă, pentru că, oricum, îmi ești prietenă: sunt, desigur, un om simplu, un om sărac, cu totul neînsemnat – deși nu despre asta este vorba (nu știu cum, dar, de emoție, vorbesc parcă fără nici o noimă, spun cu totul altceva decât aș fi vrut să spun) dar să știi, Nastenka, te-aș fi iubit atât, atât de mult, încât chiar dacă ai fi nutrit aceleași sentimente față de el, dacă ai fi continuat să-l iubești pe cel pe care eu nu-l cunosc, n-ai fi simțit nici o clipă că dragostea mea te stingherește în vreun fel. Ai fi auzit numai, ai fi simțit în fiecare clipă că undeva, pe-aproape, bate o inimă recunoscătoare și devotată, o inimă fierbinte, care pentru dumneata ar fi în stare... Ah, Nastenka, Nastenka! Ce-ai făcut din mine...!

— Nu plânge, te rog, nu vreau să plângi, mă imploră ea, ridicându-se brusc de pe bancă. Mai bine să mergem, haide, ridică-te, s-o pornim împreună. Potolește-te, potolește-te, repeta ea, ștergându-mi obrazii cu batista ei. Ei, hai să mergem, poate că am să-ți spun ceva... Fiindcă el m-a părăsit, fiindcă a uitat de mine, deși eu (nu vreau să te amăgesc) îl mai iubesc încă... Aș vrea să-mi răspunzi: dacă, bunăoară, te-aș îndrăgi pe dumneata, adică dacă aș fi... Numai... O, dragul meu prieten! Cât de rău îmi pare că te-am jignit atunci când te laudam că nu te-ai îndrăgostit de mine, fără să-mi dau seama că te răneam în sentimentele dumitale!... O, Doamne, cum a fost posibil să fiu atât de oarbă, să nu-mi dau seama de asta? Cum a fost cu puțință să nu prevăd? Cum de-am fost atât de naivă? Dar... Fie! Uite, m-am hotărât – îți spun acum totul, tot ce am pe inimă...

— Știi, Nastenka, cred că e mai bine să plec, să dispar. Acum, îndată! E limpede că prezența mea te chinuie. Poftim, acum ai muștrări de conștiință că te-ai amuzat pe seama mea. Așa că nu vreau, da, nu vreau ca, pe lângă durerea pe care o încerci, să mai adaug și eu... Mă simt vinovat, desigur... Așadar, Nastenka, adio!

— Nu mă părăsi! Ascultă-mă: de ce nu vrei să mai aștepti puțin?

— Să aștept? Cum, ce să aștept?

— Îl iubesc, n-am cum să neg, dar îmi va trece; trebuie să treacă, nu se poate să nu treacă, o simt... Cine știe, poate că nici nu-l mai iubesc, poate că

astăzi chiar se va termina cu totul, nu va mai fi decât un nor destrămat; pentru că simt că-l urăsc acum; pentru că și-a bătut joc de mine, în timp ce noi doi am plâns aici împreună și, sunt sigură că, în locul lui, nu m-ai fi respins, pentru că dumneata mă iubești, iar el nu m-a iubit niciodată; și pentru că... Da! Pentru că și eu te iubesc pe dumneata... Mult, mult! Tot așa de mult cum mă iubești și dumneata... Ți-am mărturisit-o singură încă înainte. Și te iubesc pentru că ești mai bun decât el, mai nobil, mai generos și pentru că, pentru că el...

Emoția sărmanei fete era atât de mare, încât n-a mai fost în stare să termine; cu fruntea rezemată de umărul meu, apoi de piept, și-a dat drumul ultimelor stavile ale amarnicilor ei lacrimi. O consolam, o conjuram, dar nu se putea opri, îmi strângea într-una mâna, spunându-mi printre sughițuri: „Așteaptă, așteaptă puțin... O să-mi treacă numaidecât... Vreau să-ți spun... Să nu crezi că e din pricina firii mele slabe... Doar o clipă, până mă liniștesc...” În sfârșit, s-a mai potolit, și-a șters lacrimile și am continuat să ne plimbam. Vroiam să-i vorbesc, dar ea mă ruga într-una să mai am răbdare. Am tăcut... Și, multă vreme am tăcut așa amândoi, până când, într-un târziu, s-a recules și a vorbit...

— Uite ce e..., începu ea cu glas slab și tremurător, în care însă am deslușit accentele unei simțiri care mi-a umplut inima cu o dulce și tulburătoare așteptare... Să nu-ți închipui cumva că sunt nestatornică sau ușuratică, înclinată să uit atât de ușor și de repede, ori să trădez. L-am iubit un an întreg și jur în fața lui Dumnezeu că niciodată nu i-am fost necredincioasă, nici măcar cu gândul. El a desconsiderat toate astea, ba încă și-a bătut joc de mine – să-l lăsăm, deci, în plata Domnului! Dar el m-a și disprețuit, mi-a rănit inima. De aceea, nu-l mai iubesc. Nu pot iubi decât un suflet mărinimos, plin de generozitate și de înțelegere față de celălalt; pentru că eu însămi sunt astfel, iar omul acesta nu m-a meritat – rămână în plata Domnului! Totuși, e mai bine poate că s-a întâmplat așa de pe acum decât să-mi fi înșelat mai târziu încrederea și să-l fi cunoscut abia cine știe când așa cum e în realitate... Dar s-a sfârșit! Și, cine știe, bunul meu prieten, continuă ea, strângându-mi mâna, cine știe dacă toată dragostea mea n-a fost decât o iluzie a simțurilor, o aprindere a închipuirii mele pornită dintr-o zburdălnicie copilărească, dintr-o glumă, poate din pricina supravegherii prea aspre din partea bunicii... Poate că ar fi trebuit să iubesc pe un altul, nu pe el, nu pe un asemenea om; pe cineva care ar fi avut milă de mine, și, și... Dar să lăsăm, să lăsăm toate astea, se întrerupse Nastenka sufocându-se de emoție, țineam doar să-ți spun... Să-ți spun că, trecând peste faptul că-l iubesc (ba nu: că l-am iubit), trecând peste asta, dacă vei crede... Dacă vei mai simți că dragostea dumitale pentru mine e atât de mare, încât să poată alunga din inima mea, să șteargă din amintire cealaltă iubire, dacă-ți va fi milă de mine și nu vei dori să mă lași singură în voia sortii, fără nici un sprijin și fără nici o speranță, de vei dori să mă iubești totdeauna așa cum mă iubești acum, atunci îți jur că recunoștința mea... Că dragostea mea va fi, în cele din urmă, demnă de dragostea dumitale... Mai vrei să iei și acuma mâna pe care ți-o întind?

— Nastenka! Am strigat eu înecându-mă în lacrimi. Nastenka! O, Nastenka!

— Ajunge, ajunge! Mă ruga ea, acum s-a terminat, nu mai are nici un rost zbuciumul acesta... Și o vedeam cum caută la rându-i să se stăpânească. Ceea ce era de spus, s-a spus, nu-i așa? Nu? Și dumneata ești fericit și eu sunt fericită, să nu mai vorbim nimic despre asta; așteaptă, cruță-mă... Vorbește-mi acum despre altceva, pentru Dumnezeu, te implor!

— Da, Nastenka, da! Ajunge despre asta, acum sunt fericit, eu... Dar, bineînțeles, Nastenka, să vorbim despre altceva. Chiar acum, imediat. Hai, sunt gata... Să vorbim...

Dar nu știam cum să începem, ba râdeam, ba plângeam și îndrugam tot felul de vorbe, mii de vorbe răzlețe, fără noimă și fără nici o legătură între ele; mergeam ba pe trotuar, la întâmplare, ba, deodată, ne întorceam de unde o porniserăm și iar traversam strada și iar ne opream, pentru ca din nou s-o luăm de-a lungul cheiului, uitând cu totul de noi și de lume; eram ca niște copii...

— Acum locuiesc singur, Nastenka, am încercat eu să înnod o conversație, dar mâine... Știi, desigur, Nastenka, eu nu sunt un om înstărit: tot câștigul meu revine la o mie două sute, dar nu-i nimic...

— Se înțelege că nu-i nimic, are și bunica pensia ei; așa că nu ne va sta povară. Fiindcă pe bunica trebuie s-o luăm neapărat cu noi.

— Firește, trebuie neapărat s-o luăm pe bunica... Numai, nu știu ce mă fac eu cu Matriona...

— Așa e și noi o avem pe Fiokla!

— Matriona e o femeie de treabă, are însă un cusur! Îi lipsește imaginația, Nastenka; nu are absolut nici un pic de imaginație! Dar nu-i nimic, cred...

— N-are nici o importanță. Se vor descurca ele cumva împreună; chiar de mâine ai putea să te muți la noi.

— Cum așa? La voi? Bine, dacă spui... Eu sunt gata...

— Îți închiriem noi o cameră. Avem sus, ți-am povestit eu, una la mezanin: e liberă, a stat acolo până de curând o chiriașă, o bătrânică, o nobilă scăpătată, dar s-a mutat; iar bunica, o știu eu, vrea să închirieze mezaninul unui domn tânăr; am întrebat-o: „De ce neapărat unui domn tânăr?” Și mi-a răspuns: „E mai bine așa, eu sunt bătrână, dar tu nu cumva să-ți închipui, Nastenka, că mă gândesc să te mărit cu el”. Am priceput, bineînțeles că tocmai de aceea...

— Ah, Nastenka! Am exclamat eu încântat. Și amândoi am izbucnit în râs.

— Ei, hai, hai, ce atâta haz! Unde zici că stai dumneata? Am și uitat...

— Pe la podul N., în casa lui Barannikov.

— E o casă mare, nu-i așa?

— Da, e o casă mare.

— O știi, o știi, e foarte impunătoare! Dar asta n-ar fi o piedică să pleci de acolo și să te muți la noi, cât mai curând...

— Chiar mâine, Nastenka, uite, chiar mâine, deși aici unde stau am cam rămas în urmă cu chiria... Dar n-are a face. Voi primi în curând leafa și...

— Sigur că da, știi, poate că și eu am să încep să dau meditații. Studiez singură ca să pot preda lecții.

— Foarte bine! Iar eu voi căpăta curând o gratificație, Nastenka...

— Minunat! Prin urmare, de mâine ești chiriașul meu...

— Da și vom merge împreună la Bărbierul din Sevilla, pentru că în curând se va juca din nou.

— Sigur, sigur, vom merge, încuviință amuzată Nastenka, dar mai bine să ascultăm altă operă, nu tot Bărbierul...

— Fie și alta, cum să nu! Firește, ar fi și mai bine; cum de nu m-am gândit...

Și, sporovăind astfel, umblam amândoi aiuriți, ca într-o ceață amețitoare, de parcă nici nu știam ce se petrece cu noi. Ne opream locului, într-o discuție lungă, aprinsă și iar porneam, pomenindu-ne Dumnezeu știe unde și din nou râsete, din nou lacrimi... Până când o auzeam la un moment dat pe Nastenka spunând că vrea să se înapoieze acasă, iar eu, neîndrăznind s-o rețin, ziceam s-o conduc până la poartă, ca după un sfert de oră de drum să ne pomenim din nou pe chei, lângă banca noastră. Și iar suspine și iar o lacrimă stingheră, care mă făcea să-mi pierd curajul, simțind cum mă trec fiori reci. Dar fata îmi strângea mâna și mă atrăgea iar după dânsa într-o rătăcire neconținută pe străzi, flectând, hohotind, întristându-ne și iar lansându-ne în discuții fără de început și fără de sfârșit...

— E timpul, totuși, e timpul să plec acasă! Zise Nastenka în cele din urmă. Cred că s-a făcut târziu de tot și ajunge cât ne-am făcut de cap ca niște copii neastâmpărați!

— Da, Nastenka, numai că eu tot n-am să pot adormi; acasă nu mă duc.

— Nici eu, cred, n-am să fiu în stare să adorm, dar ai să mă însoțești până la poartă...

— Negreșit!

— De data aceasta, trebuie negreșit să ajungem acasă.

— Negreșit, negreșit...

— Pe cuvânt de onoare?... Căci trebuie odată și odată să mă întorc și acasă, nu-i așa?

— Pe cuvânt de onoare! Am împăcat-o răsând.

— Atunci, să mergem!

— Să mergem!

— Privește, privește cerul, Nastenka! Uită-te ce senină și adâncă este bolta. Mâine va fi o zi splendidă. Ah, ce coviltir albastru de smalt, ce lună! Vezi norul acela gălbui de colo? E gata s-o acopere, vezi?... Acum!... Tiii... N-a acoperit-o, a trecut, ca atâția alți nori, pe alături. Privește, te rog, privește...!

Dar Nastenka nu mai privea norul, stătea mută și nemișcată ca o statuie; în clipa următoare, am simțit-o cum prinde să se lipească de mine, întâi sfioasă, pe urmă din ce în ce mai strâns. Mâna îi tremura în mâna mea; am privit-o... Se sprijinise de mine cu toată greutatea trupului.

Tocmai atunci a trecut pe lângă noi un tânăr. L-am văzut oprindu-se brusc, privindu-ne fix, apoi și-a reluat drumul și s-a depărtat cu câțiva pași.

Am avut o tresărire și cu jumătate de glas am întrebat-o temător:

— Nastenka, spune-mi, cine este?

— El! Mi-a șoptit, ghemuindu-se și mai mult în mine.

O simțeam atât de aproape, încât îi auzeam bătăile năuce ale inimii. Îmi dădeam seama că mi se înmoaie picioarele.

În clipa aceea, din urma noastră se auzi o voce:

— Nastenka! Nastenka, tu ești?

Și, în aceeași clipă, tânărul înainta câțiva pași spre noi...

Doamne, ce strigăt! N-am să-l uit toată viața. Și cum a tresărit ea cuprinsă de un tremur profund, cum s-a smuls apoi din mâinile mele și cum a țâșnit ca o rândunică în zbor către el! Îi priveam înmărmurit, zdrobit. Totul a ținut cât o străfulgerare: i-a întins mâna, doar atât, s-a aruncat la pieptul lui, apoi s-a întors și, cu iuțeala vântului, a fost lângă mine și mai înainte să pot înțelege bine ce se petrece, m-a îmbrățișat, cuprinzându-mi gâtul cu amândouă brațele și m-a sărutat fierbinte. Apoi, tot așa, fără să-mi spună un cuvânt, a fugit din nou la el, ușoară ca o libelulă, l-a luat de mâini și s-au dus.

Am rămas mult timp nemișcat și priveam în urma lor. Și am stat așa, am stat până când amândoi s-au șters din fața ochilor mei.

DIMINEAȚA.

În dimineața aceea, nopțile mele luară sfârșit. Era o zi urâtă. Ploua și stropii îmi izbeau geamurile ca o muzică tristă. În odăița mea era întuneric, afară mohorât. Mă durea capul și aveam amețeli; prin toate mădularele mi se furișa neliniștitoare febra.

— Ți-a venit o scrisoare, maică, prin poștă. A adus-o poștașul, răsună deasupra urechii mele glasul Matrionei.

— O scrisoare, zici? De la cine? Am sărit eu de pe scaun.

— Nu știu, maică, vezi acolo, poate că scrie de la cine-i.

Am rupt sigiliul. Era de la ea!

„Ah, iartă-mă, iartă-mă! Îmi scria Nastenka: te implor în genunchi, iartă-mă! Înșelându-mă pe mine, te-am înșelat și pe dumneata. A fost un vis, o nălucire... Am suferit nespus astăzi pentru dumneata; iartă-mă, te conjur, iartă-mă...!

Nu te grăbi să mă condamni, pentru că față de dumneata nu m-am schimbat cu nimic; am spus că te voi iubi și te iubesc și acum, ba îți port în suflet poate mai mult decât dragoste. O, Doamne! Dacă v-aș putea iubi pe amândoi deodată! O, dacă ai fi dumneata – el!”

„O, dacă el ar fi – dumneata!” îmi trecu prin minte. Mi-am adus aminte cuvintele dumitale, Nastenka!

„Dumnezeu mi-e martor, numai el știe ce-aș fi în stare să fac acum pentru dumneata! Simt cât îți este de greu și de amar. Te-am rănit, dar atunci când iubești- știi bine!

— Chiar și rănilile jignirii se uită repede. Iar dumneata mă iubești!

Îți mulțumesc! Da! Îți mulțumesc nespun pentru dragostea aceasta. Ea s-a cuibărit în mine, e ca un vis dulce care nu te părăsește multă vreme după ce te-ai trezit; și-mi voi aminti întotdeauna de acea scumpă clipă în care ți-ai deschis sufletul, frățește, primind cu atâta mărinimie în dar inima mea zdrobită, ca s-o ocrotești, s-o mângâi și s-o tămăduiești... Dacă mă vei ierta, amintirea ce ți-o port se va înconjura de nimbul înălțător al unei recunoștințe nepieritoare, încât nu se va șterge niciodată din sufletul meu. Rămân credincioasă acestei amintiri, n-o voi trăda, pentru că nu-mi pot trăda propria inimă: este statornic legată de ceea ce i-a fost odată scump. Nu mai departe decât ieri, inima aceasta s-a întors caldă și fără pic de zăbavă la cel căruia i se făgăduise pe vecie.

Ne vom întâlni, vei veni pe la noi, n-o să ne părăsești, vei rămâne prietenul, fratele meu de totdeauna... Și când o să ne revedem, îmi vei întinde mâna... Nu-i așa? Îmi vei întinde mâna, fiindcă m-ai iertat, nu-i așa? Și mă iubești ca înainte?

O, te implor: iubește-mă, nu mă părăsi, pentru că te iubesc atât de mult în clipa aceasta, pentru că mă simt demnă de dragostea dumitale, pentru că sper s-o merit... Dragul meu prieten! Săptămâna viitoare ne căsătorim; el s-a întors la mine plin de tandrețe și sunt sigură că nici o clipă nu m-a dat uitării. Să nu te superi că îți scriu despre el în rândurile acestea. Vreau însă să vin la dumneata împreună cu el; îl vei îndrăgi și dumneata, nu-i așa?

Iartă-ne. S-o porți în amintire și s-o iubești întotdeauna pe a dumitale Nastenka”

Am recitat de nenumărate ori scrisoarea; din ochii încețoșați doar că nu-mi șiroiau lacrimile. În cele din urmă, mi-a căzut din mână și mi-am înfundat fața în palme.

— Auzi, maică, încep Matriona.

— Ce s-a întâmplat, mătușico?

— Să știi că păienjenișul ăla care năpădise tavanul... Nu mai e! Am deretecat, de-am făcut lună: acum n-ai decât să te și însori, ba să-ți poștești și oaspeți la nuntă...

M-am uitat la Matriona... Bătrână-bătrână, dar o știam în putere, ageră în mișcări – și iată, dintr-o dată, nu știu cum mi-a apărut în fața ochilor zbârcită, cu ochii stinși, cocârjată și sleită... Am avut deodată impresia că odaia mea a îmbătrânit la fel ca Matriona. Pereții și podeaua se decoloraseră, totul părea lipsit de viață, păienjenișul se lăbărțase din nou, întinzându-și plasa în toate părțile. Și iată că, fără să pricep de ce, când m-am uitat pe geam și casa

de peste drum îmbătrânise parcă, se pipernicise și-și pierduse culorile: tencuiala stâlpilor de zid i se cojea, curgea din ea mortarul, cornișele înnegrite crăpaseră, iar din galbenul-aprins al pereților mai rămăseseră doar niște pete bălțate...

Sau, poate, o rază de soare, privind o clipă de după nori, se ascunsese din nou după norul acela cenușiu, aducător de ploaie și în fața ochilor mei totul se întunecase iarăși, sau poate că zărisem pentru o clipă panorama rece și mohorâtă a întregului meu viitor și cu penelul închipuirii m-am surprins așa cum aveam să ajung cincisprezece ani mai târziu, adică îmbătrânit, în aceeași odaie mizeră, la fel de singur, cu aceeași Matriona, care în toți acești ani nu a prins nici un dram de minte...

Dar cum te-aș putea tulbura cu rănilile mele, Nastenka? Cum aș putea îngădui negrului nor al durerii mele să umbrească seninătatea fericirii tale, ori să strecur reproșuri zadarnice și aducătoare de mâhniri în sufletul tău? A-ți încerca inima cu remușcări ascunse, silind-o să bată îndurerată tocmai în culmile supremelor ei bucurii, ar fi ca și cum m-aș porni să calc în picioare gingașele flori pe care le-ai împletit în buclele tale negre, când ai mers împreună cu el în fața altarului... O, asta niciodată, niciodată! Fie ca bolta înstelată a cerului, pe sub care călătorești, să strălucească de-a pururi limpede; fie ca zâmbetul tău gingaș să fie mereu numai lumină și împăcare! Fii binecuvântată pentru acea clipă de fericire, de încântare sublimă pe care ai dăruit-o unei alte inimi însingurate și recunoscătoare!

Doamne! O clipă doar! O întreagă clipă de încântare sublimă... Oare nu e de ajuns chiar și pentru o viață de om...

SFÂRȘIT